

Pravni temelji položaja afroameričkog stanovništva u Sjedinjenim Američkim Državama od II. svjetskog rata do početka XXI. stoljeća

UDK: UDK: 323.1(=414)(73)(091)

„Sanjam kako će četvero moje male djece jednoga dana živjeti u naciji u kojoj neće biti prosuđivani prema boji njihove kože, već prema sadržaju njihova karaktera.“

Martin Luther King

Sažetak

Opća povijest prava i države kao povijesnopravna znanost daje nam mogućnost, istražujući određene činjenice, razumjeti pojedine pojave koje su se razvile tijekom prošlosti i čija posljedica su bila različita zakonska uređenja. Konkretna pojava koja se u radu istražuje je rasizam, odnosno diskriminacija afroameričkog stanovništva. Problem nejednakosti afroameričkog stanovništva u Sjedinjenim Državama brzo je bio ustavno i zakonski riješen, ali ostao je problem u svakodnevici u kojoj je afroameričko stanovništvo bilo diskriminirano. Samo kršenje Ustavnog uređenja kojim je bila zajamčena ravnopravnost, sloboda i jednakost za sve bila je očita nezakonitost, a što su američki političari ipak uspjeli opravdati. Povijest prošlosti ne može se mijenjati, ali treba biti dobar pokazatelj kako utjecati na povijest budućnosti i postaviti se prema problemu rasne barijere na koji su imali utjecaj mnogostruki razlozi, primjerice ekonomski – mogućnost besplatnog rada afroameričkog stanovništva, politički – pokušaj zadobivanja povjerenja u predizbornim kampanjama različitim obećanjima o poboljšanju položaja afroameričkog stanovništva, psihološki – želja za osjećajem superiornosti, kulturološki – razlike u društvenim obrascima ponašanja, različitoj kulturi, vjeri itd.

Američko društvo je u predodžbi šire javnosti doživljeno kao multikulturalno što ono u svojoj suštini i jest, no, bez obzira na toliku raznolikost, netrepeljivost postoji. Ipak ta netrepeljivost nije negativno utjecala na nedavni drugi po redu osvojeni mandat predsjednika Obame. S obzirom na prošlost u kojoj su Afroamerikanci bili robovi bijelim predsjednicima, potom sjedili u odvojenom dijelu autobusa, nisu bili zapošljavani na vodećim pozicijama na poslu, miješani brakovi bili su zabranjeni itd., promjena u vidu tamnoputog predsjednika bila je za neke znak kako su se stvari u društvu promijenile nabolje. No, je li doista tako? Zakonsko uređenje se promijenilo, no je li se u potpunosti izmijenila i svijest većine američkog bjelačkog stanovništva ili se i u današnjici može naići na diskriminatorna pravila i stavove i u kojoj mjeri, neki su od problema koja se obrađuju u radu kroz istraživanje provedenih anketa, analiza novinskih tekstova u Sjedinjenim Državama te literature koje se bavi diskriminatornim stavovima. No, bez obzira na sva poboljšanja u vidu zakonskog

uređenja, kada se uzmu u obzir brojne situacije koje pokazuju da je problem rasne barijere još uvijek prisutan, vjerujem da će navedeni problem biti još predmetom brojnih rasprava i preispitivanja.

Ključne riječi: afroameričko stanovništvo, diskriminacija, rasizam, pravna regulativa, Sjedinjene Države, Barack Obama

1. Uvod

U prošlosti, ali i danas, rasizam je prisutan u mnogim zemljama, no najviše kontroverzi izaziva u Sjedinjenim Američkim Državama zbog multikulturalnosti po kojoj su Sjedinjene Države specifične, višestoljetnom ropstvu, rasnim segregacijama te naposljetku izborom prvog afroameričkog* predsjednika, i to čak dva puta uzastopce. Stoga je više od povijesnog pitanja zapitati se koji su začeci tog problema, koliko je to pitanje transformirano, kakva su moguća rješenja, je li moguć miran suživot različitih, te zašto neke „sama ideja Amerike tjera da se tresu, drhte i imaju noćne more“¹, dok drugi žude ostvariti američki san.

Jedno od središnjih pitanja američke povijesti je je li američki sustav tolerirao sustavno kršenje temeljnih prava Afroamerikanaca na zaposlenje, brak, javni prijevoz, što je u potpunom nesrazmjeru s načelom slobode i jednakosti svih ljudi koje je osnovno načelo na kojem počiva američki ustav. To osnovno načelo koje bi trebalo biti primijenjeno na sve ljude jednako, Amerikanci su odlučili ne primijeniti na Afroamerikance, isključivo zbog druge boje kože, što bi se moglo nazvati političkim licemjerjem.

Ipak, prisutnost Afroamerikanaca u zemlji utjecala je na društveni život u SAD-u, to pitanje razdvojilo je političke stranke, ali i prostorno same Sjedinjene Države u neprijateljske tabore, zbog čega su napisani mnogobrojni zakoni i tri amandmana Ustava.

Sjedinjene Države slove za jednu od najliberalnijih i najdemokratskijih zemalja suvremenog svijeta, a istovremeno su jedna od zemalja koja najčešće izvještava o policijskoj brutalnosti usmjerenoj protiv obojanih te rasnim ispadima. Sve to nije spriječilo Amerikance da svoje povjerenje na predsjedničkim izborima 2008. g. poklone Baracku Obami, Afroamerikancu.² Kako je ipak bilo moguće da u zemlji u kojoj je osam predsjednika imalo robove koji su to postali zbog boje svoje kože, njihov potomak postane najutjecajniji čovjek u zemlji? To pitanje, kao i pitanje današnje pojave rasizma, te mogućnost da ga se iskorijeni, neka su od pitanja kojima se bavi ovaj rad.

Cilj rada je s povijesnopravnog te pozitivnopravnog polazišta pokazati promjene koje su se događale u američkoj povijesti u pravnom, političkom i društvenom položaju afroameričkog stanovništva, gledišta koja su se transformirala od rasne segregacije do izbora prvog tamnoputog predsjednika. Kako je moguće tako dugotrajno očigledno kršenje samih ustavnih načela? Povijest prošlosti ne može se mijenjati, ali može i mora biti dobar pokazatelj kako utjecati na „povijest budućnosti“ i postaviti se prema problemu koji još uvijek nije potpuno iskorijenjen iz američkog društva.

Država, pravo te društvene prilike isprepletene su pojave, svaka od navedenih pojava ima naglašenu influenciju na oblikovanje druge pojave. Iz tog razloga ovaj rad je sinteza povijesnih, pravnih, etnoloških, socioloških i ekonomskih znanosti. Međutim, nastojat ću ostati što više u domeni povijesnopravnog i pozitivnopravnog aspekta navedenog problema rasne barijere u Sjedinjenim Državama.

* U radu koristim izraz Afoamerikanci/afroamerički kao politički korektan po savjetu diplomata Scotta Langa iz Veleposlanstva Sjedinjenih Država u Zagrebu.

¹ H. ZINN, Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država : 1492.-danas, vbz, Zagreb, 2012., str. 741.

² Infra, str. 25.

2. Drugi svjetski rat

2. 1. Velika kriza i New Deal

Kriza poslije sloma burze 1929. g., najteže je pogodila Afroamerikance jer su oni bivali prvi otpušteni s posla i posljednji primani nazad. To je očito iz popisa nezaposlenih iz kojeg je vidljivo kako je u siječnju 1931. g. bilo dva puta više Afroamerikanaca bez posla nego bijelaca.³

Također, iz 1931. g. valja istaknuti slučaj *Scottsboro boys*, devetorica mladih Afroamerikanaca na Jugu osuđena su na smrt zbog navodnog silovanja dviju bjelkinja, bez čvrstih dokaza, u nepravičnom postupku koji je trajao jedan, bez adekvatne braniteljske pomoći, čime je povrijeđen Šesti amandman Ustava. Nakon što je slučaj dospio u novine, Vrhovni sud je naložio ponovni postupak, a nakon serije neuspješnih suđenja, jedna od navodnih žrtava, priznala je kako je cijeli slučaj isceniran, četvorica su oslobođena, trojica su oslužila zatvorsku kaznu, jednog je ubio zatvorski čuvar, a jedan je osuđen na smrtnu kaznu, nakon čega je pobjegao. 1976. g. je pronađen, ali ga je George Wallace pomilovao. Slučaj je kasnije postao simbol nepravičnog suđenja kao posljedice rasističkih odnosa na Jugu za vrijeme Velike krize.⁴

Franklin Delano Roosevelt, svojim *New Dealom*, uspio je ublažiti diskriminaciju jer je programom udario temelje „države blagostanja“, od čega su i Afroamerikanci imali korist - bolje socijalno osiguranje, izgradnja javnih stanova, škola, minimalne nadnice, duljina radnog vremena itd. Također, Roosevelt je imenovao Afroamerikance na razne funkcije⁵, zahtijevao desegregaciju federalnih službi. U to vrijeme, počeo se mijenjati i stav sindikata prema Afroamerikancima, prvenstveno se ovdje misli na Kongres industrijskih organizacija (CIO) koji je 1940. g. imao čak 210 000 afroameričkih članova. CIO je nastojao uvesti Afroamerikance u radnički pokret, njegovim osnivanjem sindikati u njegovom sastavu samo su trebali proširiti svoj program jednakosti i suzbiti diskriminaciju. Dva događaja pridonijela su boljem položaju afroameričkih radnika: osnivanje Odjela protiv diskriminacije sa zadatkom borbe protiv rasnih predrasuda unutar vlastitih redova na čelu s G. Weaverom te izbor Afroamerikanca Williarda S. Townsenda, predsjednika sindikata transportnih radnika, u Izvršni odbor.

Još prije stupanja u rat, 25.6.1941. g., Roosevelt je izdao naredbu da se u ratnoj industriji radnici moraju zapošljavati bez diskriminacije s obzirom na rasu, vjeru, boju ili nacionalni poredak, potom je osnovan i *The Fair Employment Practices Commission (FEPC)*⁶, čime je Afroamerikancima garantirano zapošljavanje bez obzira na boju kože. Također je pokrenuo W. P. A., odnosno Savezni plan za zapošljavanje nezaposlenih Afroamerikanaca prema kojem su imali iste mogućnosti kao i bijelci. To je glavni razlog zbog kojeg je Roosevelt na idućim izborima dobio većinu glasova Afroamerikanaca.

³ U Detroitu nezaposlenost među bijelcima iznosila je 32%, među Afroamerikancima 60%, 1937. g. na Sjeveru je bilo nezaposleno 38,9% Afroamerikanaca i 18,1% bijelaca, odnosno 42,9% Afroamerikanki i 23,2% bjelkinja. Podaci preuzeti iz A. LEBL, Crna i bela Amerika, sedma sila, Beograd, 1966. g., str. 40.

⁴ Opširnije o slučaju i tijeku suđenja: M. S. CHERMAK, F. Y. BAILEY, Crimes and Trials of the Century: From the Black Sox scandal to the Attica Prison riots, Greenwood, Santa Barbara, 2007. g., str. 150.

⁵ Platni spisak savezne vlade povećao se od 50 000 1933. g. na 200 000 1945. g. Afroamerikanci su držali odgovorne upravne položaje, našli su se na važnim položajima inženjera, ekonomista, odvjetnika, kemičara, liječnika, stotine Afroamerikanaca bilo je u upravnim tijelima, a mnogi su bili tajnici bijelih i afroameričkih visokih državnih službenika. Opširnije: R. OTTLEY, Crna odiseja, NIP, Zagreb, 1961. g., str. 240.

⁶ Osnovan s ciljem pomoći afroamerikancima, zabranjuje državnim tvrtkama diskriminaciju. Opširnije: K. FINLEY, Delaying the Dream: Southern Senators and the Fight Against Civil Rights, 1938-1965, Florida Historical Society, Louisiana, 2010. g., str. 86.

Bitno je istaknuti i Rooseveltov „Crni kabinet“, tijelo od pedesetak veoma obrazovanih Afroamerikanaca koji su držali ključne položaje u Washingtonu. To je bilo savjetodavno tijelo vladinih izvršnih organa. Članovi Kabineta protivili su se svemu što je iole ukazivalo na rasni separatizam. Njihova borba za integraciju obuhvaćala je: 1. povećanje broja Afroamerikanaca u službi vlade, tj. koliko otpada na njih prema broju afroameričkog stanovništva, 2. davanje zaposlenja Afroamerikancima prema njihovoj sposobnosti i obrazovanju, 3. imenovanje Afroamerikanaca na visoke državne položaje te u diplomatskoj i konzularnoj službi, 4. zaposlenje Afroamerikanaca u privatnoj industriji. Dva najutjecajnija člana Kabineta bili su sudac William H. Hastie⁷ i gospođa Mary McLeod Bethune.⁸

2. Poboljšanje položaja Afroamerikanaca

Između 1940. i 1944. g., iz poljoprivrede u industriju je prešlo oko milijun Afroamerikanaca. Udvostručen je broj kvalificiranih crnih radnika, općenito materijalni položaj Afroamerikanaca je poboljšao što je najbolje sažeo Robert Weaver, prvi Afroamerikanac koji je obnašao službu državnog tajnika SAD-a, rekavši kako su „promjene u četverogodišnjem razdoblju predstavljale za Afroamerikance veću industrijsku i profesionalnu diverzifikaciju nego što se dogodilo za prethodnih 75 godina.“⁹

Vrhovni je sud¹⁰ zabranio segregaciju na željeznicama. Presudio je da sindikat prilikom pregovaranja na osnovi Nacionalnog zakona o radnim odnosima mora predstavljati sve radnike bez obzira na rasu i boju, također donijeta je presuda protiv službenika biračkih odbora koji su falsificirali rezultate ili vršili zloporabe prilikom izbora za državne funkcije na štetu Afroamerikanaca. Usporedno s time, jačala je i politička snaga Afroamerikanaca, posljedica čega je bilo nastojanje svih stranaka da pridobiju glasove za sebe. Politička snaga Afroamerikanaca proizlazila je iz zajedničkog okupljanja oko iste stranke. Između 1930. i 1940. g.¹¹, Republikanci su izgubili izbore jer je većina Afroamerikanaca svoje glasove dala demokratima.¹²

Unatoč teškim uvjetima, tamnoputa rasa je postigla u ovom periodu značajan uspjeh na različitim poljima jer su po prvi put u povijesti aktivno s bijelcima sudjelovali u radničkim, obrazovnim, profesionalnim i kulturnim skupinama, pri čemu im je pružena mogućnost govora i izvan afroameričke zajednice, nakon čega započinje preuzimanje uloge suradnika u sudionika u nacionalnom suživotu, ne više samo tradicionalnog korisnika i sirotinje.

Ipak, netrepeljivost je i dalje postojala. Simone de Beauvoir je smatrala kako „mnogi rasisti, zanemarujući stroga znanstvena pravila, inzistiraju na tome da čak i ako ne postoje

⁷ Prvi put je stupio u državnu službu kao pomoćni savjetnik Ministarstva unutarnjih poslova, obnašao je dužnost saveznog suca te guvernera Virgin Islandsa. opširnije: R. OTTLEY, Crna odiseja, NIP, Zagreb, 1961. g., str. 240.

⁸ Osnivačica i predsjednica Bethune-Cookmana Koledža. Također je učinila doprinos za Afroamerikance u SAD-u kao voditelj odjela za afroameričke poslove u NYA. Opširnije: R. OTTLEY, Crna odiseja, NIP, Zagreb, 1961. g., str. 241.

⁹ R. C. WEAVER, First Black Cabinet Member, Dies, New York Times (July 19, 1997), <http://www.nytimes.com/1997/07/19/nyregion/robert-c-weaver-89-first-black-cabinet-member-dies.html>, 13.08.2012.

¹⁰ Presude Vrhovnog suda imaju velik značaj jer imaju snagu zakona u SAD-u, tj. svi sudovi prilikom odlučivanja o nekom predmetu obvezni su presuđivati kako je u nekom prethodnom istom ili sličnom postupku presudio Vrhovni sud. Opširnije: Š. DEREN - ANTOLJAK, Politički sistem Sjedinjenih Američkih Država: (temelji i oblici), Liber, Zagreb 1983., str. 538.

¹¹ Afroamerikancima je tada pripadao 281 izborni glas od mogućih 531 u 17 država što je predstavljalo potencijalnu prevagu. Podaci s http://clerk.house.gov/member_info/electionInfo/index.aspx 13.08.2012.

¹² Taj je prijelaz potvrđen 1934. g. kad je Arthur W. Mitchell izabran u Kongres iz Chicaga na demokratskoj listi i zamjenio Oscara Depriesta, republikanca koji je bio prvi Afroamerikanac u Donjem domu Kongresa u toku 30 godina. Opširnije: D. NORDIN, The New Deal's Black Congressman: A Life of Arthur Wergs Mitchell, University of Missouri, Columbia, 1997. g., str. 86.

psihološka objašnjenja, i dalje stoji činjenica da su Afroamerikanci inferiorni. Dovoljno je proputovati Amerikom da biste se u to uvjerili.¹³ Sandford ju je kritizirala zbog toga. Iako je svjesna da tvrdnja Beauvoir o činjeničnoj inferiornosti Afroamerikanaca smjera na nešto više od jednostavne društvene činjenice da je na američkom Jugu u to vrijeme bjelačka većina Afroamerikance smatrala inferiornim bićima te da su ovi, u smislu učinka takve segregacije, doista bili inferiorni. No, njezino rješenje, potaknuto brižljivim izbjegavanjem rasiističkih tvrdnji o činjeničnoj inferiornosti Afroamerikanaca, nalazi se u relativiziranju njihove inferiornosti, time što se ona svodi na problem interpretacije i prosudbe bjelačkih rasista, što se razlikuje od pitanja o tome kakvi su oni po sebi. Upravo time što bijelci doživljavaju Afroamerikance inferiornima, oni to uistinu i postaju na razini svog društveno-simboličkog identiteta.

3. Razdoblje druge polovine XX. stoljeća

3.1. Odnos političkih stranaka prema Afroamerikancima

U ovom razdoblju nastavlja se uspjeh Afroamerikanaca u borbi za ravnopravnost. Osim pokušaja političkih stranaka da pridobiju glasove, podršku sve liberalnije javnosti, kao razlog uspjeha te borbe valja istaknuti i pitanje kakvu će SAD sliku stvoriti u javnosti u inozemstvu o sebi ako budu zemlja rasne segregacije i diskriminacije, a istovremeno u tim istim zemljama, obojeni narodi igraju sve značajniju ulogu dok im u SAD-u ne pripadaju ni osnovna demokratska, građanska, politička i druga prava. Također, postojao je i strah da se afroamerički pokret u SAD-u ne poveže s oslobodilačkim i revolucionarnim pokretima izvan SAD-a, strah da u hladnom ratu simpatije afroameričkih građana ne prijeđu na stranu protivnika kojemu je diskriminacija i segregacija nepoznata.

Mnogi su se Afroamerikanci divili Sovjetskom Savezu zbog njegovih neobično tolerantnih i pravednih rasnih stavova. Du Bois je također smatrao kako je Sovjetski Savez u pitanjima rasne tolerancije uvijek uživao iznimno dobar glas, a sam Du Bois se, nakon što ga je Nacionalni savez za napredak obojanih ljudi otpustio s položaja direktora Specijalnih istraživanja, pridružio Paulu Robesonu¹⁴ i njegovom Savjetu za afričke poslove i na kraju sam postao komunist.

Krajem 1946. g., predsjednik Truman imenovao je Komisiju za građanska prava, među čijim članovima su se nalazila i dvojica Afroamerikanaca. Komisija je tražila da Kongres donese Zakon protiv linčovanja, zakone kojima bi štitili pravo građana da sudjeluju na pretходnim izborima, zakone kojima bi spriječili segregaciju i diskriminaciju u oružanim snagama. Dio je proveden i u praksi, kao npr. integriranje u oružanim snagama. 1948. g. Truman je osnovao Komisiju¹⁵ za ispitivanje propisa u oružanim snagama s ciljem da se provede politika jednakog postupanja za sve osobe bez obzira na rasu, boju, religiju, naciju. Za vrijeme predsjedničkog mandata, od 1953. do 1961. g., bivši general Dwight Eisenhower radio je na integraciji Afroamerikanaca u oružanim snagama bez većih otpora.

¹³ S. SANDFORD, *How to Read Beauvoir*, W. W. Norton & Company, London, 2006. g., str. 42

¹⁴ Američki pjevač i glumac te aktivist za ljudska prava, izrazio je kritizirao rasnu politiku SAD-a, pritom se naklonivši Sovjetima. Opširnije: J. FARMER, *Lay Bare The Heart: An Autobiography of the Civil Rights Movement*, Texas Christian University Press, New York, 1985. g., str. 298.

¹⁵ Program Komisije se sastojao od: 1. učiniti sve funkcije u armiji pristupačnim cjelokupnom osoblju bez obzira na rasu i boju, 2. otvoriti armijske škole kvalificiranim licima bez obzira na rasu i boju, 3. prekinuti politiku imenovanja Afroamerikanaca samo u crnačke jedinice i sva postavljanja vršiti prema individualnoj sposobnosti i potrebama armije, 4. ukinuti rasnu kvotu. Opširnije: A. LEBL, *Crna i bela Amerika, sedma sila*, Beograd, 1966. g., str. 44.

3.2. Segregacija u školama

Među najvažnijim presudama Vrhovnog suda bila je ona iz 1954. g. kojom je zabranjena segregacija u javnim obrazovnim ustanovama, što je zgrozilo južnjačke Afroamerikance, stoga odluka nije bila svugdje provedena. Usprkos predrasudama i neprijateljskom raspoloženju okupljenih bjelačkih protestanata, devetero studenata Afroamerikanaca je 25. 09. 1957. g. pošlo u školu koju su do tada mogli pohađati jedino bijelci. Tih devetero učenika je dobrovoljno prešlo iz svoje škole, u kojoj su se obrazovali samo Afroamerikanci, u srednju školu Central koja je glasila kao jedna od najboljih u zemlji. Kao uzorni učenici, svi su se oni nadali boljem obrazovanju i prilici za upis na fakultet.

U Little Rocku je integracija u srednjim školama trebala nastupiti tek u rujnu 1957. g. No, guverner države Arkansas je naredio Nacionalnoj gardi da ne dozvoli da deveterica afroameričkih učenika uđu u školu. Predsjednik SAD-a Dwight Eisenhower je na to reagirao slanjem redovne vojske kojoj je bilo naređeno da prati i štiti učenike Afroamerikance. Sljedeće polugodište guverner države Arkansas zatvorio je školu na godinu dana, a kada se ponovno otvorila, samo su se dvojica učenika iz skupine "*Devetero iz Little Rocka*"¹⁶ vratila. Danas školu pohađa podjednak broj Afroamerikanaca i bijelih učenika.

3.3. Segregacija u javnom prijevozu

Afroamerikancima je 1950-ih godina bilo dopušteno sjesti samo na zadnja sjedala, a mogli su se pomaknuti do srednjeg dijela autobusa samo ukoliko nijedan bijelac nije tamo želio sjesti. Postojalo je pravilo da ako samo jedna bijela osoba sjedne u srednji dio, od svih Afroamerikanaca koji tamo sjede očekuje se da napuste svoja mjesta. 1. prosinca 1955. g., gospođa Rosa Parks, Afroamerikanka, prekršila je to pravilo u državi Alabami. S obzirom da je jedan bijelac ostao stajati u autobusu dok je gospođa Parks sjedila u srednjem dijelu autobusa, oglušila se na vozačevo upozorenje zbog cjelodnevnog stajanja na nogama na poslu na kojem je radila kao krojačica. Gospođa Parks završila je u pritvoru, kasnije je izjavila kako svoj prosvjed nije planirala već je bila samo „dobrano umorna i boljele su je noge.“¹⁷ Jedan od ljudi koji joj je pružio potporu bio je Martin Luther King.

4. Djelovanje Marthina Luthera Kinga

4.1. Početni uspjesi Marthina Luthera Kinga

Ogorčen rasnom segregacijom u javnom prijevozu i potaknut događajem Rose Parks, Marthin Luther King, inače baptistički svećenik, sastao se sa sunarodnjacima iz afroameričke zajednice kako bi potaknuo bojkot javnog prijevoza. Afroamerikanci Montgomerija¹⁸

¹⁶ Nasilje suučenika nad dvojicom kolega time nije prestalo, to nam govori i sljedeća izjava Ernesta Greena: „U početku su nam vojnici služili kao osobna zaštita. Pratili su nas na nastavu, čekali nakon nje. No, nakon što su negdje sredinom školske godine otišli, agresivnost, nasilje i zastrašivanja su se naglo povećali. Žrtve su često bili i oni koji su se s nama željeli sprijateljiti“. Ernest Green se takođe prisjeća mature u novoj školi: "Tišina na svečanosti bila je upravo jezovita. Jedini koji su pljeskali bili su članovi moje obitelji. No, kada sam primio diplomu, zapravo nisam osjećao potrebu za ičijim aplauzom. Ta je tišina bila dokaz da sam postigao ono zbog čega sam ovdje došao." cit. S. FITZGERALD, *The Little Rock Nine: Struggle for Integration*, Compass Point Books, Minneapolis, 2007. g., str. 73.

¹⁷ J. HANSON, *Rosa Parks: A Biography*, Greenwood, Santa Barbara, 2011., str. 11.

¹⁸ Oko 17 500 afroameričkih putnika se obično koristilo mongomerijskim autobusnim prijevozom što je činilo 75% korisnika autobusnih usluga. Toga su se dana grupe ljudi okupile na autobusnim postajama promatrajući autobuse kako se zaustavljaju i odlaze bez ijednog putnika. Opširnije: V. SCHORED, P. BROWN, *Martin Luther King: veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, Illyricum, Zagreb, 1993. g., str. 23.

05.12.1955. g. propustili su autobuse i bojkot je krenuo svojim tokom što je predstavljalo miran prosvjed. Isti dan je osnovana i nova organizacija, Udruženje za napredak Montgomerija koja je trebala nadzirati bojkot, a King je izabran za predsjednika. Povodom imenovanja, rekao je: „Ako smo mi u krivu, u krivu je i Vrhovni sud ovog naroda. Ako smo mi u krivu, Ustav je Sjedinjenih Država u krivu. Ako smo mi u krivu, Bog je Svemogućí u krivu - Ako smo mi u krivu, Isus iz Nazareta je tek puki utopijski sanjar koji nikada nije sišao na zemlju. Ako li smo mi u krivu, pravednost je laž.“¹⁹ Bojkot su odlučili nastaviti dok im vlasti ne ispune iduće uvjete: 1. Vozači autobusa uljudno će se obraćati afroameričkim putnicima. 2. Putnici će sjedati prema načelu „tko prvi, njegovo je mjesto“, počevši od Afroamerikanaca odostraga te bijelaca sprijeda. 3. Autobusno poduzeće mora odmah unajmiti tamnopusete vozače na liniji kroz afroameričke četvrti. Dok je trajao bojkot, Afroamerikanci su organizirali prijevoz automobilima, no vlasti su njihove vozače zatvarale zbog bilo kakvog razloga. S obzirom da se bojkot nastavio, grad je izvukao stari državni zakon protiv bojkota, prema kojem je 89 ljudi, uljučujući i Kinga bilo proglašeno krivima. U međuvremenu, Udruženje za napredak uložilo je žalbu Vrhovnom sudu kako bi dokazali da je segregacija u autobusima suprotna Ustavu SAD-a. Vrhovni sud potvrdio je odluku Okružnog suda Sjedinjenih Država da su državni i građanski zakoni Alabame koji zahtijevaju segregaciju protuustavni.

Potaknuto ovim uspjehom, u siječnju 1957. g. osnovana je Konfederacija južnjačkog kršćanskog vodstva u svrhu davanja savjeta i pomoći, a King je proglašen predsjednikom.

4.2. Sit-in prosvjedi

Iako je rasna segregacija u obrazovnim ustanovama zabranjena, afroamerički studenti susretali su se s diskriminacijom, tako je jedan afroamerički student odbio službu na blagajni za ručak nakon čega mu se počelo pridrživati sve više studenata. Naime, četvorica afroameričkih bruća s Poljoprivrednog i tehničkog fakulteta Sjeverne Karoline u Greensborou ušli u robnu kuću Woolworth's, kupili nekoliko stvari, a zatim sjeli za restoranski šank namijenjen isključivo bijelcima. Jedan od njih, Ezell Blair ml., naručio je kavu. Kako je osoblje odbilo poslužiti ih, naprosto su sjedili do zatvaranja lokala. Sutradan su se u 10.30 vratili s još dvadesetero studenata i ostali sjediti cijeli dan. Jedna od konobarica koja ih je odbila poslužiti objasnila je novinarima kako je to običaj restorana. Ubrzo su drugi studenti počeli primjenjivati istu metodu po ostalim restoranima u Greensborou. Kada su novine počele izvještavati o tim događajima, takvi *sit-in* prosvjedi zaredali su se diljem Juga, a pridružio im se i King zbog čega je bio uhićen i osuđen na 4 mjeseca teškog rada u državnoj kaznionici. To je metoda prosvjeda protiv vladine politike gdje prosvjednici sjede odbijajući napustiti javno mjesto, sprječavajući na taj način promet i ometajući normalan rad

Saznavši za tu presudu, senator John F. Kennedy, demokratski kandidat²⁰ u tekućim predsjedničkim izborima, ponudio je Kingovoj supruzi pomoć, a nekoliko dana nakon toga sudac je povukao svoju odluku. Ovakav ishod pomogao je Kennedyju u pobjedi na izborima za predsjednika, a tijekom svog mandata nastavio je antidiskriminacijsku politiku, te je 1962. g. zabranjena segregacija u zgradama izgrađenim uz učešće saveznih sredstava.

Istovremeno, *sit-in* prosvjedi su se nastavili, a studenti koji su ih održavali tijekom ljeta 1961. g. nazvani su *Jahačima slobode*. Zahvaljujući medijima, javnost je vidjela s kakvim su se nasiljem susretali *Jahači slobode*. Zbog negativnih reakcija na nasilje, Vlada SAD-a donijela je odluku da segregacija na autobusnim stanicama mora prestati.

¹⁹ M. L. KING, C. SCOTT, *The Words of Martin Luther King, Jr.*, Margolis, 2008. g., str. 71.

²⁰ Demokratska stranka sve više se počela okretati manjinama: crncima, Talijanima, Poljacima, Ircima, katolicima itd., dok je Republikanska stranka više ostala stranka bijelih protestanata posljedica čega je bila 1960 i 1964. glasanje Afroamerikanaca za Demokratsku stranku i cijepanje Demokrata, tj. stvaranje saveza Demokrata s Juga s Republikancima. Opširnije: A. MILARDOVIĆ, *Nova desnica, Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske*, Zagreb, 1990. g., str. 92.-94.

Bez obzira na takvu odluku Vlade, slogan koji je pomogao Edgaru Wallaceu pri izboru za guvernera Alabame bio je „Segregacija danas, segregacija sutra, segregacija zauvijek!“. Bijeli rasisti u Alabami tako su postali još odlučniji da Afroamerikance vrata na stare položaje. Istovremeno, *sit-in* prosvjedi nastavili su se 1963. g. kako bi grad bio prisiljen Afroamerikance zaposliti na bolja mjesta i zaustaviti segregaciju. King je zbog toga uskoro opet završio u pritvoru, a po izlasku počeo se obraćati studentima kako bi im izrazio podršku. Na tim govorima nisu se nalazili samo studenti već i djeca. Posljedica je bila privođenje velikog broja djece, kao reakcija na taj događaj, sljedećeg dana, mladež se skupila kod baptističke crkve, a Connor²¹ u namjeri da ih zaustavi, naredio je da ih vatrogasci rastjeraju snažnim mlazom vode pri čemu je ozljeđen velik broj djece. Te snimke zgrozile su svijet, a na idućim prosvjedima policija i vatrogasci odbili su poslušnost Connoru.

4.3. *I have a dream*

Nakon *sit-in* prosvjeda, organiziran je pohod na Washington. Započeo je 28.08.1963. g., u čast stote godišnjice ukinuća ropstva u Sjedinjenim Državama. Okupilo se oko 250 000 ljudi, Afroamerikanaca i bijelaca. Održao je govor koji se i danas često citira, naslovljen *I have a dream*. Započeo je: „Sanjam da će jednog dana na crvenim brežuljcima Georgie sinovi bivših robova i sinovi bivših robovlasnika biti spremni sjesti zajedno za isti stol bratstva... Sanjam, kako će se jednog dana čak i država Mississippi preobličiti u oazu slobode i pravde... Sanjam da će moje četvoro djece jednog dana živjeti u zemlji u kojoj neće biti suđeni po boji kože, nego po vrijednosti njihove osobnosti...“²² Isti dan, brojne novine izvijestile su kako je King posato neslužbenim predsjednikom Afroamerikanaca, tim govorom postao je i službenim vođom pokreta za građanska prava.

No, nakon toga, zaredalo se nekoliko događaja koji su unazadili borbu za ravnopravnost, bačena je bomba²³ na baptističku crkvu te je ubijen predsjednik John F. Kennedy.²⁴ Program što ga je predložio Kongresu za stvarno i potpuno provođenje u život građanske ravnopravnosti za Afroamerikance, bio je, u tom pogledu, najrevolucionarniji čin od vremena Abrahama Lincolna, što ga je stajalo života. Postao je žrtvom atentata u Dallasu 22.11.1963. g.

Integrirani javni prijevoz, restorani, jednakost pri radu, sve su to bili dotadašnji uspjesi borbe, ali su bile i još mnogobrojne neostvarene želje afroameričkog stanovništva. Predstojali su izbori s obzirom da je Kennedy bio ubijen i od presudne važnosti za buduću razvoj građanskih prava je bilo da afroamerički dio stanovništva može glasovati²⁵ kako bi izabrali predsjednika koji će im pomoći u njihovoj borbi.

²¹ Theophilus Eugene "Bull" Connor bio je povjerenik za javnu sigurnost u gradu Birminghamu tijekom američkog pokreta za građanska prava. Njegov ured mu je dao odgovornost upravnog nadzora nad birminghamskom vatrogasnom i policijskom postrojbom. Postao je omražen zbog svojih nasilnih mjera radi provedbe rasne segregacije i uskratice građanskih prava na afroamerikancima, osobito tijekom Southern Christian Leadership Conference 's te Birmingham kampanje 1963. g. Opširnije: R. ARSENAULT, *Freedom Riders: 1961 and the Struggle for Racial Justice*, Oxford University Press, New York, 2006., str. 154.

²² V. SCHOREDT, P. BROWN, *Martin Luther King : veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, Illyricum, Zagreb, 1993. g., str. 50.

²³ To se dogodilo 22. 12. 1963. g. pri čemu su stradala prisutna djeca koja su pohađala nedjeljni vjeronauk. Opširnije: V. SCHOREDT, P. BROWN, *Martin Luther King : veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava*, Illyricum, Zagreb, 1993. g., str. 51.

²⁴ Pogledaj o tome: W. MARA, *John F. Kennedy*, New York, 2009. g., str. 95.

²⁵ U državi Mississippi u borbi za ravnopravno pravo glasa ubijena su trojica radnika, 2 bijelca i 1 Afroamerikanac, njihovi ubojice, šerif pokrajine Neshoba je oslobođen, a njegov zamjenik je osuđen na svega 6 godina kazne. Opširnije: H. FIRESIDE, *The "Mississippi Burning" civil rights murder conspiracy trial: a headline court case*, Enslow Publishers, New York, 2002. g., str. 42.

4.4. Pokreti za ravnopravnost u američkom društvu

Robert Alan Haber²⁶, u veljači 1960. godine, nadahnut prosvjedima sjedenjem u Greensborou, objavio je novost o formiranju nove skupine pod nazivom Studenti za demokratsko društvo²⁷. Uskoro im se priključio i dvadesetodišnji Hajden koji je odnosio hranu Afroamerikancima u Tennesseeu koje su protjerali iz domova jer su se prijavili za glasanje. 1968. godine, na njegovu inicijativu, nastao je dokument poznat pod nazivom *Izjava iz Port Hurona*. Ipak, većim dijelom bio je namijenjen bijelcima iz viših slojeva srednje klase, tj. povlaštenim građanima koji znaju da su povlašteni i koji su bijesni zbog takve nepravde²⁸. Početak izjave glasio je: „Mi smo pripadnici te generacije, odrasli barem u skromnim uvjetima. Smješteni smo na sveučilištima i s nelagodnom promatramo svijet koji ćemo naslijediti.“ Navodeći kako ni Afroamerikanci na Jugu ni studenti nemaju prava glasa, u Izjavi se pozivalo na stvaranje demokratskog društva utemeljenog na sudjelovanju.

Istovremeno, drugi pokret za građanska prava, SNCC²⁹ osmislio je *Vožnju slobode*. Sudionici su se vozili autobusima, Afroamerikanci u dijelu namijenjenom bijelcima, a bijelci u dijelu namijenjenom Afroamerikancima, potičući bjelački rasizam na Jugu³⁰. Pisalo se kako je SNCC udružio bijelce i Afroamerikance u vrijeme kada su se borili protiv rasizma na Jugu, no, kada su se preselili na Sjever postalo je očito da je problem u bijelcima, a ne u Južnjacima zbog čega je uočena vrijednost *Black Powera*, pokreta koji je slavu stekao na autocestama Mississippija u vrijeme Meredithova marša protiv straha, kada je organizator iz redova SNCC-a, Willie Ricks, sažeo ono što su zapravo svi govorili - „Moć crncima!“ („*Black Power*“) ³¹.

Stranka crnih pantera (The Black Panther Party) je organizacija koja se borila za prava Afroamerikanaca u SAD-u, osnovana 1966. godine u Oaklandu. U nekoliko mjeseci sakupili su velik broj pristalica, a prve mjere podrazumijevale su nabavu oružja. Najjači ogranci bili su u Kaliforniji, Illinoisu i državi New York. Od samog početka su vrlo dobro osmislili svoj program³². Svaki njihov ogranak pružao je pomoć afroameričkom stanovništvu u vidu

²⁶ Bio je prvi predsjednik Studenti za demokratsko društvo (SDS) izabran na prvoj sjednici SDS-a 1960. g., opširnije: K. SALE, SDS: Ten Years Towards a Revolution, Knopf Doubleday Publishing Group, New York, 1973. g., str. 21.

²⁷ Skraćeno SDS – Students for a Democratic Society

²⁸ M. KURLANSKY, 1968.: Godina koja je uzdrmala svijet, Ljevak, Zagreb, 2007. g., str. 103.

²⁹ The Student Nonviolent Coordinating Committee, jedna od organizacija koja je sudjelovala u pokretima za građanska prava. Opširnije: C. CARSON, In Struggle: Sncc and the Black Awakening of the 1960s, Harvard University Press, New York, 1981. g., str. 34.

³⁰ James Farmer, jedan od začetnika taktike rekao je kako su imali dojam da mogu računati na južnjačke rasiste da će izazvati krizu pa će savezna vlada nametnuti savezni zakon. Jedan list iz Montgomeryja izvijestio je: „Dvoje nepopustljivih sudionika akcije Vožnja slobode, prepunih otekline i modrica od batina dobivenih u sukobu sa svjetinom, zareklo se u subotu poslijepodne da će, bude li potrebno, žrtvovati i život samo da sruše rasne barijere na Jugu. Premlatila ih je rulja koja je, nakon što su ovdje u subotu jutro izišli iz autobusa, napala 22 integracionista.“ cit M. KURLANSKY, 1968.: Godina koja je uzdrmala svijet, Ljevak, Zagreb, 2007. g., str. 104.

³¹ „Dotada dosadni prosvjed pretvorio se u veliki medijski događaj. Svi su odjednom htjeli znati što je Black Power. Da je SNCC rekao Negri Power ili Colored Power, bijelci bi i dalje mirno spavali. Ali riječ crna... odmah su se počele pojavljivati predodžbe o močvarama prepunim aligatora nad koje se nadvajaju praiskonska stabla, mahovina se spušta s grana, a iz dubina močvare, dok mu blato curi s kože, pojavljuje se crno čudovište i očevi kćerima govore da u krevetu budu u devet, a ne u pola deset... Black power! Bože moj, crnci će napokon naplatiti bijelcima... Cijelu naciju zahvatila je histerija. Hubert Humphrey vikao je: U Americi nema mjesta ni za kakav rasizam, bez obzira na predznak!“ cit. M. KURLANSKY, 1968.: Godina koja je uzdrmala svijet, Ljevak, Zagreb, 2007. g., str. 114.

³² Program je sadržavao sljedeće točke: 1. sloboda za Afroamerikance i njihovo samostalno odlučivanje, 2. jednaka zaposlenost svih ljudi, 3. kraj pljačke kapitalističkog sustava nad afroameričkom i ostalom podtlačenom zajednicom, 4. život pod krovom dostojan čovjeka, 5. kvalitetno obrazovanje, 6. besplatna zdravstvena zaštita za sve ugrožene ljude, 7. okončanje policijske brutalnosti nad Afroamerikancima i ostalim ugnjetavanim stanovništvom, 8. preispitivanje presuda svim Afroamerikancima koje je osudila čisto bjelačka porota. Pogledaj o tome: C. E. JONES, The Black Panther Party Reconsidered, Black Classic Press, Baltimore, 1998. g., str. 112.

besplatne prehrane školske djece, dodatnog obrazovanja i opismenjavanja što im je donijelo veliku podršku gdje god su djelovali. Najveća razlika Crnih pantera i ostalih pokreta za rasnu jednakost bila je jaka revolucionarna crta Crnih pantera koji ne samo da su zahtjevali rasnu jednakost, već su u mnogočemu bili radikalniji afroamerički socijalistički pokret marksističkog tipa jer su smatrali da je kapitalizam glavni uzrok podjele na crne i bijele. Kako bi narušio ugled Stranke, FBI je krivotvorio niz dokumenata da bi javnosti prikazao da se hrana koju je stranka pribavljala Afroamerikancima financirana iz kriminalnih radnji i da je pokvarena. Nakon namještanja, stranka je oslabila, a djelovanje je okončala 1982. g.

Ljeto slobode, 1964. g., bio je također jedan od pokreta za građanska prava. Bijeli aktivisti dolazili su sa sjevera u Mississippi kako bi Afroamerikancima pomogli pri registriranju za glasovanje. Četvrtog kolovoza 1964., savezni agenti našli su tijela troje nestalih boraca za građanska prava, u južnoj državi Mississippi. Žrtve, James Chaney, Michale Schwerner i Andrew Goodman, koji su nestali 44 dana ranije, nađeni su ubijeni i zakopani. Tri mladića ubijena su na putu za Chaneyevu kuću jedne noći, nakon što su nazočili predavanju o registraciji Afroamerikanaca za glasovanje. Savezni istražni ured FBI preuzeo je istragu nakon što je lokana policija, za koju se vjerovalo da su neslužbeni produžetak rasističke i nasilne organizacije Ku Klux Klan, počela otežavati istragu.

Osobe osumnjčene za ova ubojstva uhićene su i izvedene pred sud, no porota u kojoj su bili samo bijelci, oslobodila ih je optužbe. No, kasnije se ovim osumnjičenicima, od kojih su neki bili članovi Ku Klux Klana, sudilo na saveznom sudu. Optužnica ih je teretila za povredu građanskih prava žrtava, time što su ih ubili. Premda ih je sud proglasio krivima, ni jedan od njih u zatvoru nije proveo više od šest godina.

2005. godine, 41 godinu nakon počinjenog zločina, porota u Missisippiju osudila je bivšeg člana Ku Klux Klana, 80-godišnjeg Edgara Raya Killena za ova ubojstva. Osuđen je na 60 godina zatvora.

4.5. Zakon o građanskim pravima iz 1964. g.

4.5.1. Opća načela Zakona

Valja istaknuti Zakon o građanskim pravima iz 1964. g., kojeg je potpisao predsjednik Lyndon Johnson. Zakon je propisao obveznu primjenu istih kriterija glasovanja i na Afroamerikance i na bijelce. Također, neznatne greške i propusti u proceduri registriranja ne smiju utjecati na priznavanje ili odbijanje biračkog prava. Iako su se ti propisi odnosili na izbore za federalne dužnosnike, također su utjecali i na izbore na saveznoj te lokalnoj razini.

Zakon je zabranjivao segregaciju i diskriminaciju u ugostiteljstvu, uslužnim djelatnostima, u svim objektima u javnom vlasništvu ili pod javnom upravom, na osnovi rase, boje, religije ili nacionalnog porijekla te su poništeni svi lokalni propisi koji su nalagali segregaciju ili diskriminaciju. Zakon je sadržavao odredbu prema kojoj se donacije i zajmovi³³ iz saveznih izvora mogu davati pod uvjetima jednako primjenjivim na sve bez obzira na boju kože. Nadalje, jedan od ciljeva Zakona bila je i zabrana diskriminacije u agencijama za zapošljavanje te sindikatima.

Zakon predviđa provođenje propisa o rasi, boji kože i nacionalnom porijeklu kako bi se odredilo koliko je osoba upisano u biračke spiskove i koliko ih je glasovalo. Predviđena je mogućnost da se na osnovi Četrnaestog amandmana u Kongresu smanji broj predstavnika

³³ U budžetu za 1965. g. na ime donacija državama i lokalnim vlastima predviđen je iznos od 10,5 milijardi dolara, siromašnije države koje prevladavaju na Jugu dobile su veći dio iznosa na škole, bolnice i sl. koje su izgradile tim novcem morali su jednako služiti i afroameričkom i bijelom stanovništvu. Opširnije: A. LEBL, Crna i bela Amerika, sedma sila, Beograd, 1966. g., str. 49.

onih država u kojima veći broj punoljetnih³⁴ građana nema pravo glasa. Ovim zakonom dana je i mogućnost žalbe na presudu suda neke federalne države u predmetima koji se odnose na odbijanje jednake zaštite u sporovima o građanskim pravima. Iako je Zakon značajan po svim svojim odredbama, iduće desetljeće obilježit će upravo borba za njegovo provođenje. To je bilo jasno i kod samog izglasavanja jer je protiv tog Zakona glasalo 27 senatora od 100 te 126 članova Predstavničkog doma od 415 članova. 1969. g., Vrhovni sud protumačio je Zakon o građanskim pravima ne samo kao zaštitu prava pojedinaca, nego i kao obvezu donošenja takvih sustava političkog zastupanja koji će osigurati izbor manjinskih kandidata. Tako je dana pravna osnova nečemu što je postala opća praksa *rasnog krojenja* izbornih kotara da bi se osigurala sigurna mjesta za Afroamerikance.

4.5.2. Zakonska regulacija zapošljavanja Afroamerikanaca

Zakon o građanskim pravima iz 1964. g., donesen je s izričitom namjerom da američka načela nađu odraz u američkoj stvarnosti. Članak VII. Zakona o građanskim pravima proglasio je nezakonitim da poslodavac odbije zaposliti nekog pojedinca zbog rase, boje kože, vjere, spola ili nacionalnog podrijetla ili da razvrstava svoje zaposlenike na bilo koji način koji bi lišio ili mogao lišiti bilo kojeg pojedinca mogućnosti zapošljavanja zbog rase, boje kože, vjere, spola ili nacionalnog podrijetla. Senator Hubert Humphrey, koji je predsjedavao sjednicom, uvjeravao je Senat kako ništa u Zakonu ne daje sudu ili državnom izvršnom tijelu mogućnost da zahtjeva zapošljavanje ili promicanje zaposlenika kako bi bi se postigla rasna ravnopravnost, već kako samo navedeni članak zabranjuje diskriminaciju³⁵, a da bi se neki postupak mogao proglasiti nezakonitim, morala se dokazati namjera diskriminiranja.

Predmet *Griggs protiv Duke Power Co.* iz 1971. g. bio je prvi koji se pred Vrhovnim sudom našao zbog navedenog članka. Sud je zanemario izričaj Zakona i zahtijevao je dokaz o namjeri diskriminiranja. Zaključio je kako poslodavac nije imao namjeru diskriminirati tamnopute zaposlenike, ali je proglasio nedopustivim zahtjeve kompanije da kandidati za posao moraju imati završenu srednju školu ili položiti test opće inteligencije. Takva odluka imala je za posljedice zamjenu politike građanske jednakosti s davanjem prednosti grupnim pravima što je bila osnova za rasno pogodovanje. Prema odluci suda, od poslodavca se tražilo povlašćivanje manjina da bi se izbjegle optužbe za posrednu diskriminaciju zbog čega je Belz zaključio kako je sud „prihvatio teoriju diskriminacije potpuno suprotnu zahtjevima i namjerama Zakona o građanskim pravima“.³⁶

4.6. Kraj djelovanja Marthina Luthera Kinga

King je 1965. g. na izborima u Alabami htio Zakon provesti u praksi. Iako su Afroamerikanci imali pravo glasovanja na papiru, prije glasovanja bila je potrebna registracija. Kada bi to pokušali, uredi za prijavu bili su zatvoreni ili bi se pronašla pogreška u njihovim formularima. Početkom veljače zatvoreno je oko 280 ljudi koji su se pokušali prijaviti za glasovanje, započeli su mirni prosvjedi. Nakratko je ponovo oživio i Ku Klux Klan³⁷ zbog

³⁴ Na Jugu je u biračke spiskove bilo upisano 25% punoljetnih Afroamerikanaca i 65% bijelaca. Opširnije: A. LEBL, Crna i bela Amerika, sedma sila, Beograd, 1966. g., str. 49.

³⁵ „Oblikovan je tako da potiče zapošljavanje na temelju sposobnosti i kvalifikacija, a ne rase ili vjeroispovijesti.“ cit. S. HUNTINGTON, Tko smo mi? Izazovi nacionalnom identitetu Sjedinjenih Američkih Država, Izvori, Zagreb, 2007. g., str. 147.

³⁶ H. BELZ, Equality transformed, Transaction Publishers, Cambridge, 1994. g., str. 51.

³⁷ Pripadnici Klana nakon mirnog prosvjeda u Selmi 1965. g. ubili su gospođu Liuzzo samo zato što je kući vozila jednog djelatnika pokreta za građanska prava. Opširnije: N. MACKENZIE, Tajna društva, AGM, Zagreb, 2002. g., str. 368.

čega je 1965. g. stupila na snagu Povelja o glasačkim pravima. Njome je federalnoj vladi dana ovlast nadgledanja je li glasovanje provedeno pravedno. S obzirom da je sve više Afroamerikanaca smatralo kako metoda nenasilja, koju je zagovarao King, ne daje ploda, jedan dio organizirao se u militantni pokret *Black Power* čiji su plakati poručivali Afroamerikancima da ustanu protiv bijelaca i uzmu ono što im po pravu pripada. Ubrzo su izbili požari, pljačke, nemiri, a King je to osudio. No, prilikom posjeta Memphisu, King je ubijen³⁸ na balkonu hotelske sobe. Iduće dane afroameričko stanovništvo tugovalo je zajedno s Kingovom suprugom, a predsjednik Johnson izjavio je: „Nitko nimalo ne sumnja što je zapravo ono što bi Marthin Luther King želio. Ako njegova smrt bude uzrokom još većem nasilju, to će porušiti sve čemu je posvetio svoj život.“

5. Od sedamdesetih godina do danas

5.1. Ekonomski odnosi

1967. g. u Detroitu je osnovana organizacija predana okupljanju afroameričkih radnika za revolucionarnu promjenu. Bila je to Liga revolucionarnih afroameričkih radnika koja je trajala do 1971. i utjecala na tisuće radnika tijekom svog postojanja. To je stvorilo mogućnost da se Afroamerikanci i bijelci udruže po pitanju klasne eksploatacije. Stoga se javljaju nastojanja da se manji broj Afroamerikanaca pridobije u sustav ekonomskim mamcima. Pojavio se govor o *crnačkom kapitalizmu* u čijem su razvoju poseban interes pokazali Chase Manhattan i obitelj Rockefeller koji su bili financijski pokrovitelji Urbane lige i imali snažan utjecaj na afroameričko obrazovanje, putem svoje financijske potpore na afroameričkim koledžima na Jugu. David Rockefeller pokušao je uvjeriti svoje kolege kapitaliste da premda pomaganje afroameričkih poslovnih ljudi novcem možda ne može biti plodonosno na kratke staze, bilo je nužno stvoriti okružje u kojem poslovni svijet može zarađivati profit za 4, 5 ili 10 godina. Uzevši u obzir sve to, afroamerički poslovni svijet ostao je relativno mali jer je ukupni prihod tvrtki³⁹ u vlasništvu Afroamerikanaca iznosio 0,3% svih poslovnih prihoda. Iako su promjene bile male, popraćene su s mnogo publiciteta pri čemu je stvoren dojam promjene i većeg broja afroameričkih čelnika u glavnim tokovima društva.⁴⁰

Afroamerikanci su doživljavali daljnje uspjehe, na Jugu su glasovali u velikom broju, do 1977. g. više od 2 000 Afroamerikanaca zauzimalo je državni položaj u 11 južnjačkih država od čega dva kongresmena, jedanaest senatora, dvadeset i pet zastupnika u savezним državama, 267 okružnih povjerenika, 76 gradonačelnika i 508 članova školskih odbora. Iako su Afroamerikanci činili 20% južnjačke populacije, i dalje su držali manje od 3% izbor-

³⁸ Isti dan održao je proročki govor: „ Kao i svatko, želio bih proživjeti dug život. no to me u ovom času ne brine. Sve što sada želim jest vršiti Božju volju. On mi je dopustio da se uspenjem na planinu. I pružio sam svoj pogled, i vidio obećanu zemlju. Možda neću ući s vama ondje, ali htio bih s vama večeras podijeliti tu misao da ćemo mi, ako ljudi ući u obećanu zemlju. Sretan sam večeras. i ništa me ne brine. Nijedan me čovjek ne straši. Moje oči vidješe slavu Gospodina koji dolazi.“ cit. V. SCHOREDIT, P. BROWN, Martin Luther King : veliki američki vođa, zagovornik nenasilja koji je ubijen u borbi za crnačka prava, Illyricum, Zagreb, 1993. g., str. 56.

³⁹ Najuspješnija afroamerička tvrtka bila je Motown Record Corporation, koja se naziva još i Hitsville. osnovao ju je Berry Gordy 1959. g. u Detroitu. Uskoro je postala jedna od najutjecajnijih izdavačkih kuća u SAD-u. 1974. g. imala je prihod od 45 milijuna dolara dok je najuspješnija bjelačka tvrtka Exxon Corporation imala zaradu od čak 42 milijarde dolara. Opširnije: C. CAREY, American Inventors, Entrepreneurs and Business Visionaries, Facts on File; Revised edition, New York, 2002. g., str. 158.

⁴⁰ Neki afroamerički glasovi govorili su protiv toga: „Ako zajednica kao cjelina treba donijeti korist, tada zajednica kao cjelina mora biti organizirana tako da kolektivno upravlja svojom unutarnjom ekonomijom i svojim poslovnim odnosima s bjelačkom Amerikom. Afroameričke poslovne tvrtke moraju se smatrati i voditi kao društveno vlasništvo koje pripada široj afroameričkoj zajednici, ne kao privatno vlasništvo pojedinca ili ograničene skupine pojedinaca. To iziskuje razaranje odnosa kapitalističkog vlasništva u afroameričkoj zajednici i njihovo zamjenjivanje planiranom zajedničkom ekonomijom.“ cit. R. ALLEN, Black awakening in capitalist America: an analytic history, Africa World Pr, New York, 1970. g., str. 201.

nih položaja. Isto tako, ondje gdje su Afroamerikanci držali važnije gradske položaje, bijelci su zadržali ekonomsku moć.⁴¹

Segregacija u javnom prijevozu, hotelima, restoranima i školama potpuno je nestala, no položaj afroameričke niže klase pogoršao se. Naime, 1977. g., nezaposlenost među mladim Afroamerikancima iznosila je 34,8%, a srednji prihod afroameričke obitelji iznosio je samo oko 60% srednjeg prihoda bijelaca.⁴² Nastao je veliki nesrazmjer između novoizrasle afroameričke srednje klase i siromašnih Afroamerikanaca koji su zaostajali za njima. Također, u sjevernjačkim gradovima, nakon što je savezna vlada napravila ustupke siromašnim Afroamerikancima, na način koji ih je suprotstavio siromašnim bijelcima, zbog sredstava koja je sustav učinio oskudnim, ponovo se pojavljivao rasizam pa je tako u Bostonu autobusni prijevoz afroameričke djece u bjelačke škole i bijelaca u afroameričke škole izazvao val nasilja u bjelačkim četvrtima.

Decada sedamdesetih imala je i svoje popularne pokrete, a čak su i protesti poprimali konzervativni oblik. Pjevačica Anita Bryant vodila je borbu protiv građanskih prava homoseksualaca. Bijelci, uvjereni kako je kampanja za prava manjina otišla predaleko, poricali su akciju potvrđivanja na temelju *obrnute diskriminacije*.⁴³ Nadalje, Vrhovni sud u slučaju *Bakke*⁴⁴, ograničio je uporabu kvota da bi se dostigla rasna ravnoteža u programima primanja na visoke škole.

5.2. Problem rasizma

5.2.1. Tumačenje rasizma

Novak⁴⁵ smatra kako je klasa koja najviše razdvaja i odjeljuje današnju Ameriku upravo nova klasa liberala i radikala zaposlenih u sredstvima javnog priopćavanja i administrativnim službama. Američki liberali vjeruju kako društveni napredak neminovno zahtjeva veće jedinstvo kao i nestajanje socijalnih i etničkih razlika. Novi etnizam pak predlaže program razvoja koji se zasniva na kulturnim razlikama, a ne na kulturnom jedinstvu. Politički cilj novog etnizma nije etnocentrizam niti su to grupne borbe. Njegov cilj je više pravde i jednakosti, više mogućnosti za ljude i više jedinstva u američkom društvu. Novak smatra kako su u društvu obmanuti i bijeli i crni građani, ali isto tako kako „crni više pate što nitko ne poriče, pitanje je međutim kako se crncima može najbolje pomoći.”⁴⁶ Odgovor nove etničnosti je pomaganje i jednima i drugima jer inače savez nije moguć, kao ni pravedna društvena rješenja

Suprotno Novaku, afroamerički intelektualci smatraju da je rasni problem u Americi bio i da je najvažniji problem. Polazeći od toga, oni rješenje problema vide ne samo kao glavni politički, kulturni i strateški cilj, nego i kao preduvjet za rješavanje svih drugih društvenih problema. Ovakav pristup i iz njega izvedene zaključke iskazuje i Agnes Moreland

⁴¹ Prema: H. ZINN, Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država : 1492.-danas, vbz, Zagreb, 2012. g., str. 412.

⁴² Prema: H. ZINN, Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država : 1492.-danas, vbz, Zagreb, 2012. g., str. 468.

⁴³ Pozitivna diskriminacija, obrnuta diskriminacija ili afirmativna akcija je niz mjera koja se smanjuju postojeće nejednakosti u društvu nastale diskriminacijom i drugim oblicima nasilja. Opširnije: C. SELLER, H. MAY, N. MCMILLEN, Povijest Sjedinjenih Američkih Država, Barbat, Zagreb, 1996. g., str. 412.

⁴⁴ Slučaj Regents of the University of California v. Bakke u kojem je Vrhovni sud zabranio uporabu rasnih kvota jer bijelac Bakke imao je bolji rezultat od 16% manjine upisane na koledž zbog čega je uložio žalbu Vrhovnom sudu. Opširnije: P. MARIN, C. HORN, Realizing Bakke's Legacy: Affirmative Action, Equal Opportunity, and Access to Higher Education, Stylus Publishing, New York, 2008. g., str. 2.

⁴⁵ Michael Novak predavao je filozofiju i povijest na Sveučilištu u New Yorku, bavio se proučavanjem etnizma. Opširnije: S. MAJSTOROVIĆ, U traganju za identitetom, Slovo ljubve-Prosveta, Beograd, 1979. g., str. 69.

⁴⁶ S. MAJSTOROVIĆ, U traganju za identitetom, Slovo ljubve-Prosveta, Beograd, 1979. g., str. 81.

Jackson⁴⁷, smatrajući kako bijeli traže više prava u zemlji u kojoj je „bijelost“ ustanovljena kao pravo. Napadaju Afroamerikance zato što navodno izlažu naciju umišljenom rasizmu i kritiziraju druge bijelce koji im izlaze u susret.⁴⁸

Rasizam je teorija, odnosno ideologija, po kojoj između rasa koje čine ljudski rod postoje duboke, biološki uvjetovane razlike, koje se ne mogu preći, tj. ako i mogu, to je miješanje rasa krajnje nepoželjno te bi rase trebale živjeti odvojeno. Na tome se i temelji isključivost Afroamerikanaca iz političkih prava na jugu SAD-a, koje se nakon ukidanja ropstva 1865. zadržalo sve do 1960-ih godina, a djelomice čak i danas. Gotovo uvijek, rasistička ideologija vezana je idejom da su neke rase vrijednije, prirodno superiornije od drugih pa je prirodno da budu u superiornom položaju, te je dozvoljeno koristiti silu da se taj položaj održi i spriječi kvarenje superiornije rase. Rasizam su razvili europski antropolozi 19. stoljeća, istražujući primitivne narode. Oni su zaključivali da je njihova „primitivnost“ ne samo kulturno, nego i biološki, uvjetovana njihovim slabijim umnim sposobnostima.⁴⁹

Ako neke razlike među rasnim grupama koje se mogu nazvati rasom i postoje, one se iskazuju tek na velikom uzorku, u prosjeku pa nikako ne mogu biti osnova da se pripadnike neke rase diskriminira.⁵⁰

5.2.2. Rasni konflikt u SAD-u – pitanje identiteta

Dr. Cory Stewart izjavio je kako vjeruje da je odnos prema Afroamerikancima u SAD-u bio više posljedica običaja nego ljudske naravi⁵¹. Ne samo Afroamerikanci, već i Kinezi, Latinoamerikanci, Japanci, svi su se morali suočiti s rasizmom ukoliko su se pokušali uklopiti u američki srednju klasu. Doseljednici su se lakše asimilirali u Americi, nego u Europi jer, usprkos vrlo realnom iskazivanju netrpeljivosti prema došljacima, američko pučanstvo postalo je manje homogeno od europskog te se Amerikancem moglo postati prihvaćanjem nacionalnog svjetonazora, odnosno „prihvaćanjem opće vjere u etiku - potruditi se i uspjeh će doći“⁵², moglo se nadati da će se biti nagrađeno prihvaćenošću koju bi bilo puno teže postići na Starom kontinentu, gdje se pripadnost određivala zajedničkim korijenima, a ne odanošću domovini ili nekom nacionalnom svjetonazoru. Pogubno nasljeđe ropstva značilo je da će u Americi „rasne napetosti biti izraženije od etničkih, ali je i u ovome snaga američkog svjetonazora bila u oštroj suprotnosti s ostatak rasizma“⁵³ kao što je

⁴⁷ Profesorica na Pitzer Collegu i suradnica Centra za crnačke studije Claremont Collega. Pokrenula je u školskim programima smjerove iz literature američkih crnaca. Opširnije: S. LEMELLE, *Imagining Home: Class, Culture, and Nationalism in the African Diaspora*, Verso, New York, 2004. g., str. 7.

⁴⁸ A. M. JACKSON, *To See the „Me“ in „Thee“: Challenge to all White Americans, or White Ethnicity from a Black Perspective and a Sometimes Response to Michael Novak*, Penn State University Press, New York, 1974. g., str. 21.

⁴⁹ Koristili su pritom Darwinovu teoriju evolucije, obrazlažući kako su različite rase manje ili više odmakle u evolucijskom napretku u odnosu na izumrle pretke koje čovjek dijeli sa čovjekolikim majmunima. Obično se pretpostavljalo da je viši stupanj razvoja neke rase lako mjerljiv nekim fizičkim karakteristikama, npr. oblikom lubanje ili jednostavno njenim volumenom. Preciznija mjerenja su međutim pokazala da bitnih razlika u veličini lubanje među rasnim rasama nema, te da kvocijent inteligencije nije povezan s veličinom lubanje. Opširnije: J. BERGMAN, *The Dark Side of Charles Darwin: A Critical Analysis of an Icon of Science*, New Leaf Publishing Group/Master Books, New York, 2011. g., str. 211.

⁵⁰ Npr. Afroamerikanci pokazuju na testovima inteligencije niže rezultate. Diskusije se vode radi li se o kulturološki ili nasljedno uslovljenoj razlici. No, čak i ako je ovo drugo slučaj, još uvijek je oko 20 posto Afroamerikanaca inteligentnije od prosječnog bijelca. Veliku raspravu u javnosti izazvao je James Watson u intervjuu u *Sunday Timesu* izjavivši kako su Afroamerikanci manje inteligentni. Izvor: http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/news/uk_news/article76800.ece, 16.08.2012.

⁵¹ „The historical treatment of blacks in the U.S. is more a result of human habit than human nature.“ Preuzeto iz *Historian shoots down Revolutionary War myths*, www.lexisnexis.com, 22.2.2013. g.

⁵² S. LAKOFF, *Nacionalizam i demokracija*, Polit. misao, Vol XXXVII, (2000.), br. 1, Zagreb, str. 71.

⁵³ G. MYRDAL, *An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy*, Transaction Publishers, New York, 1944. g., str.321.

opisao švedski sociolog Gunnar Myrdal u *The American Dilemma*. Nedvojbeno je da ono što Myrdal u svojoj knjizi naziva američkom dilemom, u drugoj polovici 20. stoljeća to više nije bila jer rasni konflikti prisutni u cijeloj dvjestogodišnjoj povijesti Sjedinjenih Država u novijoj povijesti dobivaju drukčije značenje. Nema dileme oko toga treba li postojati rasna segregacija i diskriminacija, odnosno kako su one protivne moralnim načelima i interesima daljnjeg razvoja. Ustavno i zakonski, diskriminacija na osnovi boje kože proglašena je u svakoj formi neodrživom. U primjeni ovih načela i zakona ima puno odstupanja i nastojanja da se pronađu forme i načini kroz koji će nejednakost i dalje održavati. To je razlog zašto je pokret za građanska prava Afroamerikanaca još uvijek prisutan na sceni javnog i političkog života.

Pitanje kvota, odnosno obvezne zastupljenosti crnaca i manjina u svim sferama života, od zaposlenosti i kulture, do broja policajaca i čak zatvorenika, postalo je jedno od glavnih pitanja. Glavni zagovornici kvota su podjednako organizacije za građanska prava koliko i sama država, posebno federalna vlada. Administracija u Washingtonu ima i posebne službe koje stručno prate kretanja na ovom planu i predlažu odgovarajuće mjere, tj. sankcije⁵⁴ kao i poticaje.⁵⁵ Imenujući Afroamerikance na značajne položaje, a i na utjecajna mjesta u državi, federalna vlast željela je pružiti primjer. Afroamerikanci zauzimaju rukovodeća mjesta u vojsci, školstvu, novinarstvu, ali smatra se daleko od potrebnog proporcionalnog broja. Najveći broj izabраниh gradonačelnika afroameričkog podrijetla na početku 80-ih godina 20. stoljeća bio je u manjim gradovima na Jugu, ali imenovani su i u Washingtonu, Los Angelesu, Detroitu, New Yorku, Atlanti. Značajno je da se odupiru pritiscima ekstremista unutar crnačkog pokreta da naprave bilo koji potez koji bi izazvao sumnju u njihovu rasnu nepristranost.⁵⁶

5.2.3. Međurasni brakovi

Međurasni brakovi kao takvi ublažavaju granice između rasa - sredinom šezdesetih, devetnaest američkih saveznih država imalo je u zakonicima zabranu miješanja rasa i 42% bijelaca na Sjeveru i 72% južnjačkih bijelaca podržavalo je takvo zakonsko uređenje. Ipak, 1967. g., Vrhovni sud proglasio je te zakone neustavnima nakon čega se javno mnijenje o mješovitim brakovima mijenja te većina u svakoj rasnoj skupini počinje odabravati takve brakove. 1999. g., u anketi⁵⁷, 63% ispitanika smatralo je kako su mješoviti brakovi dobri jer pomažu rušiti rasne barijere, dok 26% smatra da su loši jer miješanje rasa slabi naročite nadarenosti ili sposobnosti svake pojedine rase. Iz navedenih podataka, može se zaključiti kako se „međurasna vjenčanja i njihovo odobravanje strahovito povećava. Ako imate fiks-ideje o međurasnim brakovima, zaboravite na njih. Papala maca.“⁵⁸

⁵⁴ Ukoliko uvjeti o obavezanim kvotama ne budu ispunjeni, sankcije mogu biti materijalne – uskraćivanje federalnih donacija ili sudske kroz građanske tužbe, tužbe federalne vlade na pojedine savezne države, gradove i sl. Opširnije: M. POPOVIĆ, *Urbani dinosauri : treće stoleće Amerike*, Sloboda, Beograd, 1979. g., str. 229.

⁵⁵ Predviđeno je da se 10% od 4 milijarde dolara za federalne projekte izgradnje 8 500 škola, puteva, parkova i drugih javnih objekata povjeri građevinskim kompanijama koje drže Afroamerikanci, građani latinoameričkog porijekla, Indijanci, Eskimi, Aleuti. Opširnije: M. POPOVIĆ, *Urbani dinosauri : treće stoleće Amerike*, Sloboda, Beograd, 1979. g., str. 229.

⁵⁶ U Detroitu gradonačelnik Coleman Young oduprio se pritisku da smijeni bijele šefove policije. Opširnije: W. RICH, *Coleman Young and Detroit Politics: From Social Activist to Power Broker*, Wayne State University Press, Detroit, 1999. g., str. 211.

⁵⁷ Istraživanje Pew Research Center for the People and the Press (6.4.-6.5.1999., objavljeno 24.10.1999.), www.people-press.org, 26.2.2013.

⁵⁸ F. BEAN, izjava preuzeta iz *Boston Globe* (6.7.2001.), www.bostonglobe.com, 26.2.2013.

5.2.4. Brojčani omjeri

Ni jedna zemlja u svjetskoj povijesti nije bila toliko naseljena različitim imigrantima kao Sjedinjene Države. Prvi popis stanovništva obavljen 1790. g. brojao je 3 929 214 stanovnika, polovica stanovništva prvotnih 13 država bili su Englezi, Njemci, Nizozemci, Francuzi i Šveđani. Što se tiče religije, najvećim dijelom prevladavali su protestanti. Drugu polovicu stanovništva činili su afrički robovi. Iako su prvotno Americi bili potrebni imigranti kako bi se zemlja razvijala i širila, s vremenom prvotni doseljenici počeli su se bojati kako će njihova kultura utnuti pokraj velikog broja pridošlica, posebice nakon 1840. g. i irske krumpirove gladi⁵⁹, potom krize u Njemačkoj, kineskih emigranata na Zapdnoj obali itd. Najveći val dogodio se između 1890. i 1921. g. kada se uselilo oko 19 milijuna imigranata, najvećim dijelom iz Italije, Rusije, Poljske, Grčke, Balkanskog poluotoka, Japana, Kanade i sjevernog Meksika. Godine 1921., donesen je prvi zakon o imigraciji u SAD-u, kad su značajno smanjene useljeničke kvote, a Zakon iz 1924. godine u još je većoj mjeri ograničio dolazak novih imigranata. Prema Zakonu iz 1924. godine (*Immigration act of 1924*), broj useljenika u SAD za svaku je državu iz koje su oni potjecali smanjen na svega 2% u odnosu na ukupan broj stanovnika popisanih 1890. godine, podrijetlom iz navedene države⁶⁰. Tek nakon 1965. moglo je doći do značajnijeg povećanja broja useljenika u SAD-u. Naime, te godine donesen je novi Zakon o imigraciji i naturalizaciji (*Immigration and Naturalization act 1965*) kojim su povećane useljeničke kvote te je pružena neograničena mogućnost pridruživanja užoj rodbini u SAD-u. Kasnijim izmjenama, 1980. g., broj useljenih pokušao se ograničiti na 270 000, no od tada pa do sada, veliki broj predstavljaju ilegalni imigranti, najvećim dijelom iz Meksika i Latinske Amerike. Pretpostavlja se kako godišnje u SAD ulazi oko 600 000 imigranata koji na taj način ugrožavaju sebe i svoje obitelji jer često žive bez zdravstvene zaštite, radeći povremene poslove, te bez stalnih prihoda. Zbog velikog priljeva imigranata različitih nacionalnosti, SAD se često naziva *nacijom svih nacija*⁶¹.

6. Promjene danas

6.1. Prvi tamnoputi predsjednik SAD-a

U govoru *I have a dream*, 28. 08. 1963. g., Martin Luther King je rekao: „Sanjam kako će četvero moje male djece jednoga dana živjeti u naciji u kojoj neće biti prosuđivani po boji njihove kože već prema sadržaju njihova karaktera.“⁶² Vršnjak djece Martina Luthera Kinga, tamnoputi senator iz države Illinois, postao je 45 godina kasnije, na konvenciji u Denveru, predsjednički kandidat Demokratske stranke, a 04. 11. 2008. g.⁶³, postao je i prvi Afroamerikanac izabran za predsjednika Sjedinjenih Država - riječ je o Baracku Obami.⁶⁴ Činjenica da su američki birači prosudili toga političara po snazi njegovog karaktera te

⁵⁹ Velika irska glad, znana i kao velika krumpirova glad, odnosi se na nestašicu hrane, koje je pogodilo Irsku od 1845. do 1849. godine. Glavni uzrok nestašice je bila zaraza krumpira, tada primarnog u irskoj ishrani, a jedan od razloga loših posljedica nestašice je bila loša raspodjela zemljišta. Preuzeto: Ireland marks 150 years since Great Potato Famine, www.cnn.com (25.2.2013.)

⁶⁰ Tada je prema godišnjoj kvoti za ondašnju Jugoslaviju broj iseljenika ograničen na svega 671 osobu. Podatak preuzet iz A. HAMBLY, Outline of U.S. History, Nova Science Pub Inc, Washington, 2005. g., str. 200.

⁶¹ Izraz upotrebljen u A. HAMBLY, Outline of U.S. History, Nova Science Pub Inc, Washington, 2005. g., str. 200.

⁶² Supra, str. 11.

⁶³ Anketa provedena još 1999. g. pokazalo je kako bi više od 90% ispitanika glasovalo za Afroamerikanca. Podatak preuzet s www.nytimes.com 25.2.2013.

⁶⁴ Barack Hussein Obama, Jr. je američki političar (Demokratska stranka) te predsjednik SAD-a, na dužnosti od 20. siječnja 2009. godine. Bivši senator države Illinois i dobitnik Nobelove nagrade za mir 2009. godine zbog zalaganja za nuklearno razoružanje. Obama je prvi afroamerički predsjednik SAD-a, a u svom mandatu je bio i jedini afroamerički senator i tek peti u povijesti SAD-a. Opširnije: J. SUTCLIFFE, Barack Obama, New York, 2010., str. 5.

vještini i znanju komuniciranja i upravljanja, mnogima je pokazatelj kako se Kingov san ostvario. Na novinarsko pitanje kako to da ga podržavaju pripadnici različitih rasa, odgovorio je „Ja sam kao Rorschachov test⁶⁵. Čak i ako ih na kraju razočaram, ljudi nešto dobiju od mene.“⁶⁶ A ljudi očito i očekuju nešto dobiti od njega jer je tijekom predizborne kampanje dobio javnu potporu velikog broja široko popularnih ličnosti koji su mu pružili i veliku financijsku pomoć.⁶⁷

Cornel West, početkom prošlog desetljeća, upozoravao je na krizu crnačkog vodstva. Ocjenjivao je kako afroameričkih političara i intelektualaca ima mnogo, ali je kvaliteta i jednih i drugih vrlo niska, a posebno je isticao da su „proročke vođe koji nadilaze rasu rijetke u suvremenoj crnoj Americi“.⁶⁸

Većinu glasova Obami na izborima dali su bijelci što znači da pri donošenju izborne odluke nisu uzimali u obzir boju kože kandidata nego ponajviše kvalitetu njegove ličnosti i sposobnosti da vodi zemlju. Tema rase nije se previše pojavljivala u prvom planu kampanje, ali se u kontaktima s građanima moglo zamijetiti kako je prisutna u tom političkom procesu. Mnogi Afroamerikanci, unatoč vodstvu Obame u anketama, nisu vjerovali da će dio bijelih birača sklonih demokratima zbog boje kože glasovati za Obamu. Mnogi su se građani pribojavali i Bradleyevog efekta.⁶⁹ Pripadnici društvenih skupina koje su najviše podržale Baracka Obamu imaju vrlo različite nacрте za življenje, što otvara prostor za sukobe između njih. Već nekoliko dana nakon izbora aktivisti organizacija i skupina homoseksualaca i lezbijljki prosvjedovali su ispred crkava i sličnih mjesta zbog toga što su na referendumu u Kaliforniji, 04. 11., Afroamerikanci većinom bili protiv sklapanja brakova između osoba istoga spola. Naime, osobe homoseksualne orijentacije kao i afroamerički stanovnici većinom su glasovali za Obamu i demokrate pa su se prosvjednici žalili kako Afroamerikanci nisu pokazali političku solidarnost.

Anne Applebaum, kolumnistica Washington Posta, smatra da je boja kože Baracku Obami „prednost, a ne hendikep“. Glas za Baracka Obamu je glas za promjene, ali isto tako protest protiv svojevrsnog nasljednog prava u politici, koje više nalikuje nekom feudalnom društvu a nikako ne Americi, jednoj od prvih demokratskih republika na svijetu. Naime, u slučaju da je Hillary Clinton postala predsjednica države, obitelji Bush i Clinton bi se na vrhu američke izvršne vlasti izmjenjivale punih 28 godina – od 1980., kada je George H. W. Bush, otac Obaminog prethodnika, postao dopredsjednik države, u administraciji Ronalda Reagana.⁷⁰

6. studenog 2012. godine, Barack Obama osvojio je svoj drugi mandat⁷¹, čime su se predviđanja Samuela Huntingtona, autora knjige „*Political Order in Changing Societies*“

⁶⁵ Rorschachov test je način ispitivanja obilježja ličnosti i emocija koji se već više od osamdeset godina koristi u psihologiji i psihoanalizi. Najsažetije opisano, tim se testom nastoji ustanoviti kako različiti ljudi reagiraju na određene mrlje tinte, odnosno kako „vide“ odnosno tumače te mrlje i ono što one (navodno) prikazuju. Opširnije: R. LARSEN, D. BUSS, Psihologija ličnosti, Slap, Zagreb, 2007., str. 21.-25.

⁶⁶ D. LALIĆ, Barack Obama: Strme staze do Bijele kuće, vbz, Rijeka, 2009. g., str. 86.

⁶⁷ Rano je dobio potporu nekih osobito istaknutih Afroamerikanaca kao što su Oprah Winfrey i Spike Lee, a dva tjedna uoči izbora ga je čak podržao Colin Powell. Opširnije: D. LALIĆ, Barack Obama: Strme staze do Bijele kuće, vbz, Rijeka, 2009. g., str. 117.

⁶⁸ C.WEST, Race Matters, Vintage, New York, 2001. g., str. 61.

⁶⁹ birači često u anketama ne žele reći da su protiv tamnoputog kandidata kako ne bi ispali rasisti, da bi na biralištu ipak zaokružili njegova bjelačkog protukandidata, nazvan po Tomu Bradleyu koji je izgubio na izborima za Los Angeles protiv bijelog kandidata unatoč vodstvu u anketama. Opširnije: J. CAROLL, CNN http://articles.cnn.com/2008-10-13/politics/obama.bradley.effect_1_bradley-effect-bradley-campaign-exit-polls?_s=PM:POLITICS 16.08.2012.

⁷⁰ Opširnije: A. APPLEBAUM, *The Color of an Advantage*, Washington Post, 08.01.2008., <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/01/07/AR2008010702260.html> 17.08.2012.

⁷¹ Osvajanje drugog mandata nije bilo u srazmjeru s rezultatima ankete provedene 2012. god. u kojoj je zabilježen pad popularnosti Obame te nezadovoljstvo politikom koju vodi. Opširnije: http://surveys.ap.org/data/Gfk/AP_Racial_Attitudes_Topline_09182012.pdf 25.2.2013.

obistinila. Naime, tri godine prije svoje smrti, 2005. g., taj profesor s Harvarda prognozirao je kraj WASP-ovske⁷² Amerike utemeljene na mitovima individualizma i slobodnog tržišta koji su dva stoljeća ideološki integrirali migracijske valove. Obama je spojio progresivnu bijelu manjinu zainteresiranu za građanska prava (gay brakovi, pravo na pobačaj i dr.) i ostale manjinske grupe multietničke Amerike. Tamnopusi demokrat osvojio je glasove 93% Afroamerikanaca, 73 % Azijata i 70 % latino glasova.⁷³ Latinoamerikanci su presudili ishodu glasanja na Floridi i u Virginiji te su razbili konzervativni blok na jugozapadu, predajući Colorado, Nevadu i Novi Meksiko u Obamine ruke.

Mnogi građani SAD-a su, nakon dugog razdoblja političke inferiornosti, počeli vjerovati u pozitivan doprinos vlasti. Nevjericu u vlast je osamdesetih godina prošlog stoljeća izrazio i predsjednik Reagan rekavši kako „u sadašnjoj krizi vlada nije rješenje naših problema, vlada je problem“.⁷⁴ Izborom Obame, građani su stekli određeno povjerenje da politika može imati pozitivan utjecaj na napredak u društvu. Time su iskazali opredjeljenje za korenitiju političku i društvenu promjenu te doživljavaju Obamu kao svojevrstu metaforu takve promjene, a takvim ga očito doživljavaju i građani drugih zemalja jer je i britanski novinar ustvrdio kako „uporaba i zlouporaba Obame kao metafore za dramatičnu rasnu i društvenu promjenu se tako iznenada raširila, da može postati pojam.“⁷⁵

6.2. Previđanja za budućnost

Izbor Obame za predsjednika nije odjednom promjenio razmjerno nepovoljne uvjete življenja mnogih Afroamerikanaca te pripadnika drugih rasnih i etničkih manjina. Iako je u posljednjih nekoliko desetljeća došlo do znatnih poboljšanja, u populaciji Afroamerikanaca nezaposlenost je viša nego u populaciji bijelog stanovništva, 40% afroameričke djece se odgaja u jednoroditeljskim obiteljima, svaki deseti odrasli Afroamerikanac se nalazi u zatvoru itd. Bijelci rade na unosnijim poslovima te su najprisutniji na američkim sveučilištima.

Iako je američki san na najvišoj političkoj razini ostvaren, na mnogim drugim razinama „potomci robova iz Afrike još uvijek nalaze se iza mazge“ kako je opisao politolog Michael Dawson.⁷⁶ Naime, životna stvarnost mnogih Afroamerikanaca još uvijek je obilježena egzistencijalnim problemima, kao i problemima socijalne mobilnosti. Istraživanje⁷⁷ koje je provedeno od 1976. g. do 2005. g. je pokazalo kako je ubojstvo najčešći uzrok smrti mladih Afroamerikanaca u dobi do trideset godina, a počinitelji su također Afroamerikanci. Istraživači su to pripisali lošoj materijalnoj situaciji koja vodi psihološkoj nestabilnosti i međusobnoj netrepeljivosti. Također, rezultati su pokazali kako je mogućnost da budu zaustavljeni i pretraženi od strane policije, šest puta veća za Afroamerikance, nego bijelce. Isto tako, 50% nezaposlenih otpada upravo na Afroamerikance. Radna mjesta na kojima su zaposleni su najvećim dijelom pomoćne naravi, a zatim slijedi zastupljenost na raznim činovničkim mjestima te u školama. Što se tiče zaposlenja, valja istaknuti blagi napredak na primjeru Reubena M. Greenberga koji je ve 25 godina na mjestu šefa lokalne policije u Južnoj Karolini. Njegova molba za posao uspješno je riješena bez obzira na konkurenciju od 150 prijavljenih bijelaca za isto mjesto u gradu u kojem većinsko stanovništvo, točnije

⁷² White Anglo-Saxon Protestant, neformalni izraz za zatvorene skupine Amerikanaca pretežno engleskog protestantskog podrijetla, visokosituirane u američkom društvu. Opširnije: S. HUNTINGTON, *Political Order in Changing Societies*, Yale University Press, Yale, 2008. g., str. 23.-38.

⁷³ Prema: D. LALIĆ, Barack Obama: Strme staze do Bijele kuće, vbz, Rijeka, 2009. g., str. 11.

⁷⁴ R. REAGAN, *An American Life*, Simon & Schuster Audio, New York, 1990. g.

⁷⁵ C. DICKEY, *Reflecting on Race Barriers*, Newsweek, 24.11.2008.

⁷⁶ M. DAWSON, *Behind the Mule. Race and Class in African-American Politics*, Princeton University Press, Princeton, 1994. g., str. 130.

⁷⁷ Istraživanje je objavljeno: Attorney General Holder Speaks at Clark Atlanta University (7.2.2013. g.), izvor: www.lexisnexis.com, 22.2.2013.

55%, čine bijelci. Njegov odabir je bio pomalo iznenađujuć nakon što je tek 1960-ih godina zaposleno nekoliko Afroamerikanaca na mjesta policajaca, no nisu imali ovlasti patrolirati u većinskim bjelačkim naseljima ili pravo uhititi bijelog osumnjičenika.

2012. g., prvi put u povijesti SAD-a, zabilježen je veći broj novorođenčadi koja nisu bijelci zbog čega bi u idućih tridesetak bijela rasa mogla postat manjinska u Sjedinjenim Državama. U 12 mjeseci, do srpnja 2011. godine, 50,4% novorođenčadi u SAD-u bili su Latinoamerikanci, Azijati te pripadnici mješovitih etničkih grupa ili rasa, navodi se u izvješčaju Federalnog biroa za popis stanovništva. Ova brojka iznosila je 49,5% prema rezultatima posljednjeg popisa stanovništva u travnju 2010., dok pripadnici te rase čine 63,4% populacije te zemlje.⁷⁸ „Ovo je znak da je budućnost ovdje. Hitno su potrebne investicije u zajednicama koje najbrže rastu, naročito investicije u sektoru obrazovanja“, smatra Vane-ssa Cardenas, direktorica programa Progress 2050 pri Centru za američki progres u Washingtonu, potaknuta projekcijama Biroa prema kojoj bijelci više neće biti većina do 2042.⁷⁹

6.3. Rasni nemiri

Iako su se u posljednja dva desetljeća rasistički nemiri i prosvjedi sveli na minimalni broj, još uvijek se u medijima pojavljuju optužbe na temelju boje kože, diskriminacije ili obrnute diskriminacije.⁸⁰ Javnost je najviše bila zgrožena snimkom koja je pokazivala skupinu bijelih policajaca kako tuku Afroamerikanca Rodneya Kinga, 1991. g., u Los Angelesu.⁸¹ Jedan od slučajnih prolaznika snimio je premlaćivanje, a snimku su kasnije prikazale američke i svjetske TV postaje. Policajci koji su sudjelovali u mlaćenju Kinga su sljedeće godine oslobođeni optužbi za nasilje, a presuda je ogorčila afroameričku zajednicu. Nakon njenog izricanja, 1992. g., mladi Afroamerikanci su masovno preplavili losanđeleske ulice te se sukobili s policijom, a u tim je okršajima živote izgubilo oko 50 ljudi, dok ih je tisuće ranjeno. 16. listopada 1995. g. značajan je kao dan „okljanja i pomirenja“, kada se više od 800 000 Afroamerikanaca okupilo ispred Bijele kuće. *Marš milijuna*⁸², najveći ikad održan skup Afroamerikanaca, organizirao je Louis Farrakhan, kontroverzni glas afroameričke zajednice. Skup je trebao povećati značaj Afroamerikanaca u zajednici te im omogućiti ravnopravnost pri glasanju sa bijelim stanovništvom i iskazati solidarnost.

Najnoviji događaji za vrijeme Obaminog predsjedništva, također pokazuju kako je rasna netrepeljivost i osuđivanje još uvijek prisutno iako u puno manjoj mjeri. Naime, 09. 04. 2012., policija je uhitila dvojicu bijelaca koje se sumnjiči da su ubili trojicu Afroamerikanaca, a ranili još dvojicu. Osumnjičeni su Jacob Carl England i Alvin Lee Watts koji su uhićeni u svojim domovima u Tulsi, a policija je negirala da se radi o rasno motiviranom napadu. Ubojstva u Tulsi, nakon nedavnog ubojstva 17-godišnjeg mladića afroameričkog porijekla Trayvona Martina u Floridi, ponovno su dovela rasno pitanje u žarište pažnje. Neki Amerikanci vjeruju da je Martin bio žrtva rasizma, dok drugi staju u obranu ubojice. Lokalne, državne i savezne vlasti istražuju slučaj, ali uhićenja još nema.⁸³

⁷⁸ Prema www.bls.gov, 21.2.2013.

⁷⁹ Predviđanja objavljena u New York Timesu 13.08.2008. g.
http://www.nytimes.com/2008/08/14/washington/14census.html?_r=1&pagewanted=all

⁸⁰ V. bilj. 138.

⁸¹ Opširnije: K. CARRILLO, *African American History Day by Day: A Reference Guide to Events*, Greenwood, Santa Barbara, 2012., str. 140.

⁸² Opširnije: D. CARBADO, *Black Men on Race, Gender, and Sexuality: A Critical Reader*, NYU Press, New York, 1999. g., str. 19.-22.

⁸³ Detalji navedenih slučajeva dostupni u CNN-ovom članku <http://edition.cnn.com/2012/05/18/justice/florida-teen-shooting-details/index.html> 18.08.2012.

Iako je 2008. g. Obama uživao veliku podršku birača, 2012. g. je bila ponovna izborna kampanja za novog predsjednika SAD-a. Rick Santorum bio je kandidat za predsjedničku nominaciju Republikanske stranke te autor dosad najtežeg verbalnog ispada⁸⁴ u američkoj predizbornoj kampanji. Naime, predsjednika Baracka Obamu umalo je nazvao nigerom. Kritizirajući Obamu na skupu u Wisconsinu, Santorum je rekao: „Znamo kakav je bio kandidat Barack Obama, protiv rata, vladin nig...“ Tu je zastao i zamucnuo te nastavio s vlastitim tumačenjem Obaminih stavova. Snimka je sa zakašnjenjem od dva dana premrežila internet, a na društvenim mrežama počeli su se pojavljivati prvi komentari na ono što izgleda kao Santorumov čisti rasistički ispad. Iako se Santorum zaustavio na pola riječi, njegovi zagovaratelji dobili su poruku. To su oni koji Obamu još uvijek smatraju muslimanom i socijalistom koji ne može postići boljitak za Sjedinjene Države u cjelini. Takvog stava je nekoliko milijuna Amerikanaca koji imaju velik utjecaj na politiku Republikanske stranke. Od dolaska Obame na predsjedničku poziciju, za njih je Bijela kuća postala ruglo demokracije i kamen spoticanja američkih institucija vlasti, a u Santorumu prepoznaju zaštitnika koji će odagnati njihov strah od pretvaranja SAD-a u državu sličnu europskim demokracijama s izraženom socijalnom notom. Santorum je odnio pobjedu na republikanskim izborima u čak 11 saveznih država: u Iowi, Missouriju, Minnesoti, Coloradu, Tennesseeju, Oklahomi, Sjevernoj Dakoti, Kansasu, Alabami, Missisipiju i Louisiani.

6.4. Rasni problem u brojkama

Magazin *Life*⁸⁵ proveo je ispitivanje na 1 200 bijelaca i Afroamerikanaca o posljedicama rasizma, kako ga vide pojedine navedene skupine stanovništva. Rezultati su sljedeći:

	Smatrate li da su Afroamerikanci u svakodnevnom životu jednako tretirani kao bijelci?	Biste li bili zabrinuti ukoliko bi Vaše dijete pohađalo školu s većinskim afroameričkom populacijom učenika?	Da li živite u susjedstvu u kojem su zastupljeni i bijelci i Afroamerikanci?	Jeste li u posljednjih godinu dana ugostili u obiteljskoj kući/stanu osobu suprotne rase?	Biste li osjećali nezadovoljstvo ukoliko bi Vaše dijete objavilo zaruke s osobom suprotne rase?
bijelci	Da 48% Ne 44% Ne znam 8%	3% ispisalo bi dijete iz dotične škole 25% bili bi zabrinuti, ali ne bi poduzeli ništa 72% nije izrazilo zabrinutost	Da 62% Ne 38%	Da 37% Ne 73%	Da 57% Ne 43%
Afroamerikanci	Da 25% Ne 71% Ne znam 4%		Da 82% Ne 18%	Da 71% Ne 29%	Da 12% Ne 88%

⁸⁴ Opširnije u članku objavljenom u Newsone-u 30.03.2012. <http://newsone.com/1966335/rick-santorum-calls-barack-obama-a-ngger-no-kidding/> 18.02.2013.

⁸⁵ Podaci preuzeti s www.life.time.com 25.2.2013.

	Poredak razlika između crnaca i bijelaca, od najzastupljenije do najmanje zastupljene?	Mišljenje o stereotipima: crnci su bolji sportaši; imaju nižu inteligenciju?	Jesu li crnci skloniji počinjenju kaznenih djela od bijelaca?	Jesu li reklame u kojima crnci i bijelci zajedno rade, zabavljaju se i sl. realne?	Jeste li u posljednjih godinu dana rekli nešto što je bilo sadržavalo rasističku konotaciju?
bijelci	Obrazovanje, kultura, ekonomski status	Bolji sportaši 52% se slaže Imaju nižu inteligenciju: 70% se slaže	Da 28% Ne 72%	Da 60% Ne 40%	Da 49% Ne 51%
Afroamerikanci	Vrsta zaposlenja, obrazovanje, ekonomski status	Bolji sportaši 53% se slaže Imaju nižu inteligenciju: 15% se slaže	Da 28% Ne 72%	Da 57% Ne 43%	Da 44% Ne 56%

Izvor: www.life.time.com 25. 2. 2013.

Iz prethodnih podataka jasno je kako rasne percepcije jesu i ostat će životne činjenice u SAD-u. No, važnost rase očito slabi u percepciji ljudi i u njihovim stavovima. Ako se nastave kretanja prema višerasnosti, ona će u nekom trenutku učiniti „starinski zastarjelima“⁸⁶ vladine napore da se ljudi klasificiraju prema rasi. Ovog trenutka rasa je još važna u SAD-u, no kao što je vidljivo u sve više segmenata nacionalnog života je nebitnija, osim u očima onih koji njezino slabljenje vide kao ugrozu položaja bijelaca u SAD-u.

7. Etnički sastav stanovništva i njegovo značenje za Afroamerikance

U južnim kolonijama (Virginia, Sjeverna i Južna Karolina i Georgia), prostirale su se velike plantaže na kojima su se zbog povoljne klime uzgajali indigo, riža, duhan i pamuk, pri čemu se upotrebljavao robovski rad Afroamerikanaca. Vlasnici plantaža, koji su činili vlasničku aristokraciju, od samog početka stjecali su velike profite iz poljoprivredne ekonomije. Topla klima, tlo i oblik poljoprivrede, koji se temeljio na sistemu plantaža, pogodovali su razvoju ropstva i učinili upotrebu robovske radne snage ekonomskom osnovom američkog Juga, odnosno pretvorili su robovsku radnu snagu u ekonomsko-socijalnu instituciju i veoma unosan način za stjecanje bogatstva. U etničkom pogledu, u južnim kolonijama, englesko stanovništvo bilo je pomiješano s njemačkim u Georgiji, a s francuskim u Južnoj Karolini.⁸⁷ U južnim kolonijama, za koje su karakteristični veliki plantažni posjedi i gdje se uglavnom radi o velikim područjima, osnovna upravna jedinica koja se razvija je *county* koju karakterizira manje demokratski način upravljanja nego na Sjeveru.⁸⁸

⁸⁶ J. PERLMANN, R. WALDINGER, *Are the Children of Today's Immigrants Making It*, The Public Interest; 132 (1998.), New York, str. 86.

⁸⁷ Na Sjeveru prevladavalo je englesko stanovništvo, u srednjoatlantskim kolonijama engleski imigranti bili su pomiješani s imigrantima njemačkog, nizozemskog i švedskog porijekla. Opširnije: H. KLEIN, *A Population History of the United States*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004., g., str. 165.

⁸⁸ Osnovni organi ja Jugu koji upravljaju kotarom bili su čelnik i šerif kojeg je postavljala zakonodavna skupština kolonije na prijedlog mirovnog suca, dok je na Sjeveru postojao town meeting, tj. općinski godišnji sastanak zbora birača na kojem su sudjelovali svi stanovnici s biračkim pravom i na kojem su se donosili propisi važni za naselje u kojem žive te su se birali funkcionari za vođenje upravnih poslova. Opširnije: Š. DEREN - ANTOLJAK, *Politički sistem Sjedinjenih Američkih Država : (temelji i oblici)*, Liber, Zagreb 1983., str. 24.

Sve to upućuje na zaključak da su struktura ekonomije i sastav imigranata bitno utjecali na ekonomski, socijalni i politički razvoj kolonija i u velikoj mjeri odredili karakter i tokove političkih i društvenih odnosa u okviru kasnije formirane američke zajednice kao i pojavi rasizma. Gruba i surova dugotrajna ekonomska i socijalna neravnopravnost i politička diskriminacija američkog tamnoputog stanovništva, usprkos naporima da se ukloni iz američkog života, i danas nije potpuno nestala, iako su nastale mnoge promjene. Korijeni diskriminacije i segregacije leže u ekonomskim i socijalnim prilikama koje su dominirale tijekom povijesnog razvoja, točnije u postojanju institucije ropstva koja je zbog različitog društvenog položaja i boje kože dijelila Afroamerikance od ostatka stanovništva. „U Sjedinjenim Državama riječ *crnac* ne označava ni rasu ni narod, to je zapravo izraz za neko stanje, znak socijalne i rasne manje vrijednosti i posebnog načina života. Riječ *crnac* obuhvaća 14 milijuna obojenih ljudi koji žive u najgorim stambenim četvrtima velikih gradova i sela.“⁸⁹

8. Zaključak

Iako ropstvo u Sjedinjenim Državama ne postoji skoro 150 godina, njegove posljedice mogu se osjetiti u diskriminaciji i segregaciji, podjeli stanovništva na bijele i ne-bijele, koja je bila izražena posebno sredinom prošlog stoljeća. Iako su Sjedinjene Države slovile kao demokratska i liberalna zemlja, još uvijek su odvajale afroameričku djecu od bjelačke u školama, zabranjivale međurasne brakove i sl. No, bile su primorane unijeti promjene u svoj sustav zbog političkih nastojanja za dobivanjem biračkih glasova, potrebe u vojnim redovima za vrijeme rata kao i potreba da zadovolje kriterije europskih zemalja koje su strogo osuđivale rasizam. Premda su afroamerički stanovnici Sjedinjenih Država bili ustavno jednaki sa svim drugim građanima, u stvarnosti su bili diskriminirani i segregirani.

Dug i težak bio je put rješavanja američkih rasnih suprotnosti i nastojanja da se američki demokratski proglašeni i demokratska uvjerenja pretvore u stvarnost. Mnogobrojni zakoni i 3 ustavna amandmana doneseni su radi rješavanja rasnih problema. Zakoni i amandmani često su bili posljedica pokušaja zadobivanja političke lojalnosti Afroamerikanaca čija su se pravo glasa i druga prava mijenjala ovisno o tome kakve je stavove jedna ili druga politička stranka zauzimala prema građanskim pravima i rješavanju rasnih problema.

U svom istraživanju, zaključila sam kako je rasizam je i dalje prisutan u različitim društvenim sferama života u SAD-u. Dokazi su: kontinuirana policijska brutalnost usmjerena protiv obojanih ljudi, viša stopa smrtnosti dojenčadi među afroameričkom populacijom, nedostatak poslova za mlade Afroamerikance i odgovarajući rast zločina, broj uhićenja i osuđujućih presuda.⁹⁰ Međutim, Sjedinjene Države postale su raznovrsije - više Azijata, Latinoamerikanaca, Afroamerikanaca, više međurasnih brakova. Predviđanja su i da će do 2042. g., u Sjedinjenim Državama, biti više obojanih ljudi nego bijelaca. Povijesnopравни prikaz u radu je pokazatelj nepravde i stalne diskriminacije unatoč Ustavu koji jamči potpunu jednakost. Diskriminacija je bila očita u radnom pravu - posebni uvjeti zaposlenja, obiteljskom pravu - zabrana međurasnih brakova, kaznenom pravu – veći prosjek duljine zatvorske kazne za isto kazneno djelo za Afroamerikance. Prema prikupljenim podacima, zaključujem kako američko društvo ide k boljitku. Velik korak napravljen je izborom tamnoputog senatora za prvog čovjeka te zemlje, no, to nikako nije kraj promjenama kojima bi američko društvo trebalo težiti. Iako su se Afroamerikanci uspjeli izboriti za zakonsku ravnopravnost, provedena istraživanja ukazuju na lošiji socijalni položaj Afroamerikanaca koji se odražava u veću stopi samoubojstava, češćim policijskim pregledima...⁹¹ Očito je

⁸⁹ R. OTTLEY, Crna odiseja, NIP, Zagreb, 1961. g., str. 7., napomena: prema popisu iz 2012. g., u SAD-u živi 43,9 milijuna Afroamerikanaca, Ottley ovdje koristi podatke iz 1960. g.

⁹⁰ Supra, str. 29.

⁹¹ Supra, str. 29.

da će trebati više vremena kako bi se prevladali kulturološki i sociološki negativni stavovi jednog dijela američke zajednice prema Afroamerikancima, nego što je to bilo potrebno za postizanje zakonske ravnopravnosti.

Sažetak različitih poimanja američkog identiteta i asimilacije u američko društvo predstavlja telefonski intervju novinara *New York Timesa* s Wardom Connerlyjem, tadašnjim zagovornikom inicijative da se u Kaliforniji spriječi afirmativna akcija, mjera državne uprave za poboljšanje položaja zapostavljenih društvenih skupina. Na novinarsko pitanje „Tko ste Vi?“, Ward je odgovorio: „Amerikanac.“, a novinar ga je upitao znači li to da se srami svog afroameričkog podrijetla. Werd je kratko odgovorio „Ne, samo sam ponosan na to što sam Amerikanac.“⁹² To je pomak u smislu stvaranje jedinstvene nacije, neovisno o identitetu društvene zajednice kojoj je netko pripadao, a što se donedavno zagovaralo, ističući rasne, etničke ili spolne karakteristike.

Ipak, razlike između rasnih skupina, poput ovih u Sjedinjenim Državama, postojale su u svim ljudskim društvima tijekom povijesti. One su i sada opća pojava unutar država i među državama. U suvremenom je svijetu, bijela rasa uvijek bila u boljem položaju od ostalih rasa. Te postojeće razlike najvjerojatnije su posljedica mnogih čimbenika, uključujući povijesne činjenice, kulturu, potlačenost, društvene ustanove, zemljopis, klimu i genetsko nasljeđe. Stoga je i razlike među rasama u bogatstvu, statusu i moći teško smanjiti, kako na globalnoj razini, tako i na razini Sjedinjenih Država. Nedvojbeno je da se napredak nastavlja medijskim isticanjem mnogih ličnosti afroameričkog podrijetla poput npr. Oprah Winfrey, Denzela Washingtona, Michaela Jordana koji su stekli medijsku slavu i divljenje ljudi diljem svijeta u grani kojom se bave pa sve do izbora Obame za predsjednika Sjedinjenih Država i najmoćnije osobe svijeta, status koji se često pripisuje američkom predsjedniku. Ipak, svako veće smanjivanje rasjeda duboko usađenog u povijest, kulturu i institucije američkog društva bit će dugotrajan proces. Neke socioekonomske razlike između rasa vrlo vjerojatno će postojati sve dok postoje rase zbog same razlike u kulturama.

Tijekom različitih građanskih pokreta za ravnopravnost isticali su se mnogobrojni aktivisti, poznata rečenica Marthina Luthera Kinga „Sanjam kako će četvero moje male djece jednoga dana živjeti u naciji u kojoj neće biti prosuđivani po boji njihove kože već prema sadržaju njihova karaktera“⁹³, ostvarila se izborom Baracka Obame, prvog Afroamerikanca za predsjednika Sjedinjenih Država. Birači su mu svoje povjerenje očigledno iskazali zbog njegovih političkih ambicija i sposobnosti, neovisno o boji kože, smatrajući ga jednakim ili čak boljim od njegove protukandidatkinje na izborima, Hillary Clinton. To je pokazatelj da su Sjedinjene Države na dobrom putu da postanu multikulturalna zemlja u punom smislu te riječi, bez rasističkih ispada i netrepeljivosti, bez potrebe ponavljanja izjave Josephine Baker da ju „sama ideja Amerike tjera da se tresu i drhti i da proživljava noćne more“⁹⁴, u budućnosti.

Summary

General history of law and the state as historically - legal science gives us the opportunity to understand particular appearances that have developed in the past exploring certain facts and whose consequences were different legal regulations. The specific appearance that the work explores is the racism and discrimination of Afro-American population. In the Usa problem of the unevenness of Afro-American population was resolved constitutionally and legally but the problem remained in everyday life in which the Afro-American popula-

⁹² Preuzeto: www.nytimes.com/1997/07/27/us/questions-of-race-run-deep-for-foe-of-preferences.html 25.2.2013.

⁹³ Supra, str. 11.

⁹⁴ H. ZINN, Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država: 1492.-danas, vbz, Zagreb, 2012., str. 741.

tion was discriminated. In this work I analyzed the laws from 1639, respectively the first adopted laws which regulate the position of Afro-American population until the 60s of the 20th century and the regulation of labor legislation. Simple violation of the constitutional order which guarantees equivalence, freedom and equality for all was evident illegality but American politicians have managed to justify that. The history of the past cannot be changed, but it should be a good indicator how to influence the history of the future and how to manage the problem of racial barriers that have been influenced by multiple reasons: economic - the possibility for unpaid work of Afro-American population, political - an attempt to gain credit in the election campaigns by various promises of improving the status of Afro-American population, psychological - the desire for sense of superiority, cultural - differences in social behavior patterns, different culture, religion, etc.

The public perceived american society as multicultural what is in principle true, but regardless of such diversity, animosity still exist. Yet, that animosity did not affect the recent second mandate of President Obama. Regarding the history in which Afro-American were slaves of white presidents, then sat in a separate part of the buses, were not employed in leadership positions, mixed marriages were forbidden, etc., the change in the form of Afro-american president was for some the sign that things changed for the better in the society. But is it really so? Legal organization has changed but has this completely changed the consciousness of most U.S. Caucasian population, or in the daily lives we may meet discriminatory policies and attitudes and to what extent. These are some of the problems that are treated in the work through the research of conducted polls, analysis of newspaper articles in the United States and the literature dealing with discriminatory attitudes. But regardless of all the improvements in the form of legal regulation, when taking into account a number of situations that show that the problem of racial barriers is still present, I believe that this problem will be subject of numerous discussions and reviews.

Keywords: Afro-American population, discrimination, racism, legal regulation, United States of America, Barack Obama